

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา

Research and Development Newsletter

ปีที่ 20 ฉบับที่ 228 เดือนสิงหาคม 2564

- แนะนำ “วิจัยปริทัศน์” กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ
- การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม
- การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Migration)

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร

เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา

Research and Development Newsletter

ปีที่ 20 ฉบับที่ 228

เดือนสิงหาคม 2564

วัตถุประสงค์

เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูล ข่าวสาร ด้านการวิจัยและพัฒนา ซึ่งเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ให้แก่บุคคลในวงงานรัฐสภา อันเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานด้านนิติบัญญัติ

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา
สำนักวิชาการ
สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
ถนนสามเสน เขตดุสิต
กรุงเทพมหานคร 10300
โทรศัพท์ 0 2242 5900 ต่อ 5761

ที่ปรึกษา

นางอรรณพ พันธุ์เปรื่อง
รองเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร
นายมาณิศ อินทนิม
ผู้อำนวยการสำนักวิชาการ
นางสาวอุษา โฆษิตตระกูล
ผู้บังคับบัญชากลุ่มงานวิจัยและพัฒนา

บรรณาธิการ

นางสาวนารีลักษณ์ ศิริวรรณ

ผู้รวบรวม

นางสาววิจิตรา ประยูรวงษ์

กองบรรณาธิการ

นายจันทมร สีหาบุญลี
นายสิฐสร กระแสร์สุนทร
นางสาวปิยะวรรณ ปานโต
นางสาววิมลรักษ์ ศานติธรรม
นางสาวปรียวรรณ สุวรรณสุนย์
นางสาวอัญชลี จวงจันทร์
นางสาววิลาสิณี ฉายรัตน์ตระกูล
นายคณาธิป ไกยชน
นางสาวบุษิตา ไวยานนท์

ฝ่ายจัดพิมพ์

นางสาวธณัฐดา หาเรือนศรี
นางณัฐชานันท์ หนูทองอินทร์

ฝ่ายเผยแพร่

นางภักดิ์ัญญา มากทองไทร
นางสาวนวลละออง พรแก้ว

บทบรรณาธิการ

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ มีภารกิจในการสนับสนุนทุนวิจัยให้แก่หน่วยงาน สถาบันการศึกษา และนักวิชาการอิสระ และส่งเสริมให้มีการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์แก่สมาชิกวุฒิสภา กรรมการ และบุคคลในวงงานรัฐสภา ตลอดจนประชาชนผู้สนใจ โดยที่ผ่านมาได้มีการเผยแพร่ข้อมูลวิจัยทั้งในรูปแบบเอกสารและสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อใช้ประกอบการพิจารณาดำเนินงานตามบทบาทหน้าที่ของรัฐสภา ทั้งนี้ ในปัจจุบันกลุ่มงานวิจัยและพัฒนาได้มีการจัดทำเอกสาร **วิจัยปริทัศน์ (Research Review Article)** จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้และผลงานวิจัยในประเด็นที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์ต่อวงงานรัฐสภา ซึ่งกลุ่มงานวิจัยและพัฒนาได้ทำการศึกษา วิเคราะห์ สังเคราะห์ และสรุปสาระสำคัญของแนวคิดองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ โดยนำเสนอข้อมูลให้มีความกระชับและตรงประเด็น เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็วแก่ผู้อ่าน เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนาฉบับนี้ ขอแนะนำเนื้อหาโดยสังเขปของวิจัยปริทัศน์เรื่องต่าง ๆ ในคอลัมน์รอบด้านงานสภา ส่วนคอลัมน์งานวิจัยและพัฒนา มี 2 เรื่อง ได้แก่ เรื่อง **การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม** เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและกรอบแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ มาตรการแนวปฏิบัติสำหรับผู้เกี่ยวข้อง โครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนที่จำเป็นในการปฏิรูปการเกษตรภายใต้กระบวนการทศวรรษที่สาม และเรื่อง **บทบาทของรัฐสภาในการพัฒนาการประเมินผลกระทบของกฎหมายเพื่อปฏิรูปกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560** เพื่อเสนอแนะแนวทางในการสร้างรูปแบบการประเมินผลกระทบของกฎหมายในส่วนที่เป็นของรัฐสภาที่เสนอร่างโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและโดยประชาชนเข้าชื่อเสนอกฎหมายให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 และมาตรา 258 ค (11) และมาตราอื่นที่เกี่ยวข้อง ส่วนคอลัมน์บทความที่น่าสนใจ เรื่อง **การประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในยุควิถีชีวิตใหม่** ได้นำเสนอสาระสำคัญของกฎหมายว่าด้วยการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 สำหรับบังคับใช้ภายใต้สถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ที่รุนแรงอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้วิถีชีวิตและการทำงานในองค์กรเปลี่ยนแปลงไป และคอลัมน์รอบโลกวิจัย เรื่อง **การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Migration)** กล่าวถึงการย้ายถิ่นของประชากรจากประเทศที่มีค่าจ้างแรงงานต่ำไปทำงานตามสัญญาจ้างในประเทศที่ให้ผลตอบแทนด้านค่าจ้างแรงงานสูงกว่า รวมถึงได้นำเสนอปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดัน ตลอดจนผลกระทบทางบวกและทางลบต่อประเทศต้นทางและประเทศปลายทางในการดำเนินงานเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายแรงงานดังกล่าว

กองบรรณาธิการเอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนาหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับสาระความรู้จากบทความในคอลัมน์ต่าง ๆ ของเอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนาฉบับนี้

สารบัญ

หน้า

รอบด้านงานสภา

- แนะนำ “วิจัยปริทัศน์” กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ 1
เรียบเรียงโดย วิจิตรา ประยูรวงษ์

งานวิจัยและพัฒนา

- การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม 9
เรียบเรียงโดย สิริสุสร กระแสร์สุนทร
- บทบาทของรัฐสภาในการพัฒนากลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมาย
เพื่อปฏิรูปกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการตามมาตรา 77
ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 19
เรียบเรียงโดย ปิยะวรรณ ปานโต

บทความที่น่าสนใจ

- การประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในยุควิถีชีวิตใหม่ 29
เรียบเรียงโดย บุชิตา ไททยานนท์

รอบโลกวิจัย

- การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Migration) 34
เรียบเรียงโดย วิลาสิณี ฉายรัตน์ตระกูล

รอบด้านงานสภา

แนะนำ “วิจัยปริทัศน์” กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ

เรียบเรียงโดย วิจิตรา ประยูรวงษ์

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร มีภารกิจที่สำคัญประการหนึ่ง คือ การศึกษา วิเคราะห์ วิจัยประเด็นปัญหาด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครองที่เกิดขึ้นหรือคาดว่าจะเกิดขึ้น และจะมีผลกระทบต่อประชาชน โดยการจัดทำเอกสารวิชาการเพื่อสนับสนุนการดำเนินงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สมาชิกวุฒิสภา กรรมการสิทธิ และบุคคลในวงงานรัฐสภา ได้แก่ เอกสารข่าวสารงานวิจัยและพัฒนา บทความวิจัยเพื่อออกอากาศในรายการวิจัยก้าวไกล และการจัดทำรายงานวิจัยของสำนักวิชาการ สำหรับ “วิจัยปริทัศน์” (Research Review Article) เป็นบทความวิชาการที่จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้และผลงานทางวิชาการในเรื่อง หรือประเด็นใดประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจ โดยการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ สังเคราะห์แนวคิด องค์ความรู้ ผลงานวิจัย และผลการสัมมนาที่เกี่ยวข้องเพื่อประมวลความรู้ หาข้อสรุปและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในวงสาธารณะและกิจการที่เกี่ยวข้องฝ่ายนิติบัญญัติ มีกำหนดออกเป็นรายเดือน ปัจจุบันมีจำนวนทั้งสิ้น 12 ฉบับ โดยเริ่มจัดทำและเผยแพร่ฉบับแรกเมื่อเดือนสิงหาคม 2563 จนถึงฉบับล่าสุด คือ ฉบับที่ 12 เดือนกรกฎาคม 2564 ในโอกาสที่วิจัยปริทัศน์ได้จัดทำและเผยแพร่ครบรอบ 1 ปี จึงขอนำเสนอเนื้อหาและรายละเอียดของแต่ละฉบับโดยสังเขป เพื่อให้ผู้ที่สนใจสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าและการปฏิบัติงาน ดังนี้

1. วิจัยปริทัศน์ ฉบับที่ 1 (สิงหาคม 2563)

เรื่อง สถานการณ์การออมของไทย

โดย วิมลรักษ์ ศานติธรรม, ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์,
คณาธิป ไกยชน

เนื้อหาโดยสังเขป: เป็นการศึกษาสถานการณ์การออมของไทย โดยศึกษาวิธีการออมเงิน ปัญหาการออมที่เกิดขึ้นในสังคมไทย รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการออม โดยมีข้อเสนอแนะว่า แนวทางในการออมที่เกิดผลดีที่สุดควรมีการวางแผนการออมเป็นระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว เพื่อให้สอดคล้องกับการใช้จ่ายในแต่ละช่วงเวลาทั้งยามปกติและเมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินหรือภาวะวิกฤต

2. วิจัยปริทัศน์ ฉบับที่ 2 (กันยายน 2563)

เรื่อง นวัตกรรมการบริหารจัดการน้ำ: ธนาคารน้ำใต้ดิน
โดย ปิยะวรรณ ปานโต, อัญชลี จวงจันทร์,
วิลาสิณี ฉายรัตน์ตระกูล

เนื้อหาโดยสังเขป: เป็นการนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับธนาคารน้ำใต้ดินซึ่งเป็นนวัตกรรมการบริหารจัดการน้ำแบบครบวงจรที่มลรัฐแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกาได้นำไปปรับใช้จนเป็นผลสำเร็จ และประเทศไทยได้นำมาประยุกต์ใช้ครั้งแรกในภาคอีสาน โดยทำการศึกษาแนวคิดการบริหารจัดการ รูปแบบและหลักการจัดทำธนาคารน้ำใต้ดิน โครงการธนาคารน้ำใต้ดินในประเทศไทย และแนวทางการพัฒนาธนาคารน้ำใต้ดิน

3. วิจัยปริทัศน์ ฉบับที่ 3 (ตุลาคม 2563)

เรื่อง นวัตกรรมข้าวไทย
โดย นารัตกษณ์ ศิริวรรณ, สิริสุร กระแสร์สุนทร,
จันทมร สีหาบุญลี, บุชิตา ไวทยานนท์

เนื้อหาโดยสังเขป: เป็นการนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเพิ่มมูลค่าให้กับข้าวไทย โดยศึกษาถึงนวัตกรรมการแปรรูปข้าว และทิศทางนวัตกรรมข้าวไทยในอนาคต เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะแนวทางเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับประเทศคู่แข่งที่ส่งออกข้าว เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลผลิตข้าว ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มโอกาสในการส่งออกและนำมาซึ่งการเพิ่มรายได้ให้กับประเทศ

4. วิจัยปริทัศน์ ฉบับที่ 4 (พฤศจิกายน 2563)

เรื่อง การขับเคลื่อนองค์กรสู่สำนักงานสีเขียว
โดย วิมลรักษ์ ศานติธรรม, ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์,
คณาธิป ไกยชน

เนื้อหาโดยสังเขป: เป็นการศึกษาเกี่ยวกับ Green Office โดยศึกษาถึงความหมาย หลักการและเกณฑ์การประเมิน สำนักงานสีเขียว ตัวอย่างสำนักงานสีเขียวในต่างประเทศ สำนักงานสีเขียวในประเทศไทย รัฐสภา กับ Green Office ผลงานวิจัยเกี่ยวกับ Green Office ในประเทศไทย เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะแนวทางการจัดการทรัพยากรและการดำเนินการตามเกณฑ์ประเมินสำนักงานสีเขียว และการพัฒนาบุคลากรของหน่วยงานเพื่อการพัฒนาสำนักงานสีเขียวอย่างยั่งยืน

5. วิจัยปริทัศน์ ฉบับที่ 5 (ธันวาคม 2563)

เรื่อง กัญชาเสรีทางการแพทย์: กรณีศึกษาการกักกัญชาในต่างประเทศ
โดย ปิยะวรรณ ปานโต, อัญชลี จวงจันทร์,
วิลาสินี ฉายรัตน์ตระกูล

เนื้อหาโดยสังเขป: เป็นการศึกษาการใช้และการกักกัญชา กัญชาในทางการแพทย์ของต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ แคนาดา ออสเตรเลีย และเนเธอร์แลนด์ โดยได้นำเสนอข้อเสนอแนะเชิงสาธารณะ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ และข้อเสนอแนะเชิงกลยุทธ์ นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอแนะในการจัดการ ควบคุม ติดตาม กำกับการดำเนินนโยบายกัญชาทางการแพทย์สำหรับประเทศไทย เพื่อประโยชน์ในการกำหนดนโยบายและกลยุทธ์ของประเทศในด้านกัญชาต่อไป

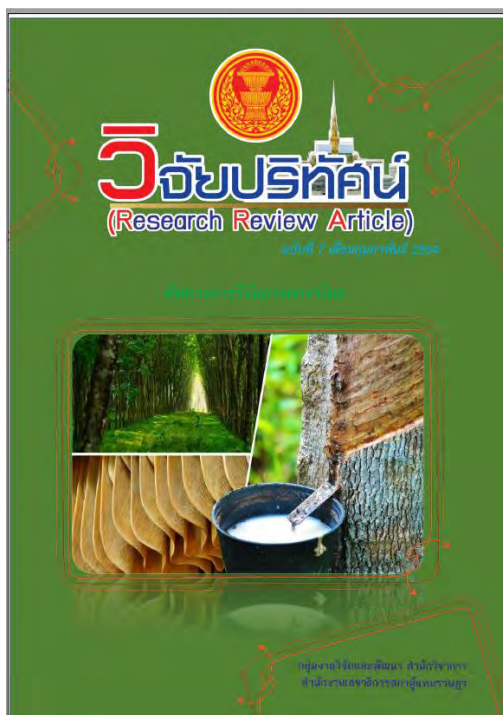

6. วิจัยปริทัศน์ ฉบับที่ 6 (มกราคม 2564)

เรื่อง การปรับตัวของภาคธุรกิจไทยภายใต้สถานการณ์
โควิด 19

โดย นารีลักษณ์ ศิริวรรณ, สิริสูตร กระแสร์สุนทร,
จันทมร สีหาบุญลี, บุษิตา ไททยานนท์

เนื้อหาโดยสังเขป: เป็นการศึกษาถึงผลกระทบของสถานการณ์โควิด 19 ต่อภาคธุรกิจ ผลการสัมมนาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และการปรับตัวของภาคธุรกิจภายใต้สถานการณ์โควิด 19 ในด้านการท่องเที่ยว ด้านการค้าปลีกและด้านอุตสาหกรรม โดยมีข้อเสนอแนะสำหรับการปรับตัวของภาคธุรกิจในภาพรวม อาทิ เชื่อมต่อบริการกับภาคการผลิตเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและเข้าถึงตลาดในอนาคต พัฒนาการผลิตให้มีประสิทธิภาพ และให้ความสำคัญกับทักษะด้านแรงงาน

7. วิจัยปริทัศน์ ฉบับที่ 7 (กุมภาพันธ์ 2564)

เรื่อง ทิศทางการวิจัยยางพาราไทย

โดย สิริสูตร กระแสร์สุนทร

เนื้อหาโดยสังเขป: เป็นการศึกษาการผลิต การใช้การส่งออกยางพาราไทยและสถานการณ์ราคายาง นโยบายการพัฒนาของประเทศไทย และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนายางพาราไทย ทั้งระดับต้นน้ำ ระดับกลางน้ำ และระดับปลายน้ำ โดยมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย อาทิ ควรกำหนดกลไกในการควบคุมราคายางพาราที่เป็นวัตถุดิบให้มีเสถียรภาพด้วยการกำหนดพื้นที่เพาะปลูก การคาดการณ์ผลผลิต การส่งเสริมการนำไปใช้ภายในประเทศให้มากยิ่งขึ้น เพื่อทดแทนและลดต้นทุนสินค้าชนิดเดิม

8. วิจัยปริทัศน์ ฉบับที่ 8 (มิถุนายน 2564)

เรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย
โดย วิมลรักษ์ ศานติธรรม, ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์,
คณาธิป ไกยชน

เนื้อหาโดยสังเขป: เป็นการศึกษาความหมายและขอบเขตการจัดสวัสดิการสังคมในประเทศไทย กฎหมายและแผนการดำเนินการที่เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย แนวทางการจัดสวัสดิการด้านผู้สูงอายุของต่างประเทศ ได้แก่ สิงคโปร์ ญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ออสเตรเลีย และสหรัฐอเมริกา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีข้อเสนอแนะในด้านกฎหมาย ด้านแผนปฏิบัติการ และด้านการดำเนินงาน เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีและสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างทั่วถึง เหมาะสม และเป็นธรรม

9. วิจัยปริทัศน์ ฉบับที่ 9 (เมษายน 2564)

เรื่อง กฎหมายคู่ชีวิต...ความหวังของกลุ่ม LGBTQ
โดย ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์

เนื้อหาโดยสังเขป: เป็นการศึกษาเกี่ยวกับการสมรสบุคคลเพศเดียวกันของกลุ่มหลากหลายทางเพศ (LGBTQ) โดยศึกษาถึงสิทธิหน้าที่ของคู่สมรสตามกฎหมายและผลกระทบจากกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อกลุ่มเพศทางเลือก การรับรองกฎหมายการสมรสเพศเดียวกันของต่างประเทศ ความเป็นมาและสาระสำคัญของร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. .... และความคิดเห็นทางวิชาการต่อร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. .... โดยมีข้อเสนอแนะ 4 ด้าน ได้แก่ ด้านศาสนา ด้านบุตรหรือเด็กที่อยู่ในความอุปการะ ด้านสิทธิเสรีภาพและกฎหมาย และด้านศีลธรรม

10. วิจัยปริทัศน์ ฉบับที่ 10 (พฤษภาคม 2564)

เรื่อง การทำงานที่บ้าน (Work From Home)
โดย จันทมร สีหาบุญลี

เนื้อหาโดยสังเขป: เป็นการศึกษาวิวัฒนาการการทำงานที่บ้าน ผลการวิจัยด้านการทำงานที่บ้าน ข้อดีและข้อจำกัดของการทำงานที่บ้าน และมีข้อเสนอแนะ อาทิ ควรมีการประชาสัมพันธ์และสร้างความเข้าใจที่ถูกต้องถึงระเบียบกฎเกณฑ์ ตลอดจนมาตรการต่าง ๆ ให้ผู้ปฏิบัติงานที่บ้านมีความรู้ความเข้าใจในรูปแบบและวิธีการทำงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ควรมีการสื่อสารถึงความเชื่อมั่นและไว้วางใจต่อพนักงานผู้ปฏิบัติงานที่บ้านจะเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

11. วิจัยปริทัศน์ ฉบับที่ 11 (มิถุนายน 2564)

เรื่อง โควิด 19: ผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการจ้างงาน
โดย วิจิตรา ประยูรวงษ์

เนื้อหาโดยสังเขป: เป็นการศึกษาสถานการณ์แรงงาน แนวโน้มเศรษฐกิจและการจ้างงาน มาตรการบรรเทาผลกระทบของรัฐบาล มาตรการบรรเทาผลกระทบของต่างประเทศ ตลอดจนผลการสัมมนาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยมีข้อเสนอแนะแนวทางในการแก้ไขปัญหา คือ รัฐบาลควรเร่งการจัดหาและกระจายวัคซีนให้กับประชาชนเพื่อให้เศรษฐกิจในประเทศกลับมาเดินหน้าได้เร็วที่สุด เร่งฟื้นฟูอุตสาหกรรมที่ได้รับผลกระทบ เช่น อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และควรจัดสรรงบประมาณกระตุ้นและฟื้นฟูเศรษฐกิจที่เน้นโครงการลงทุนที่สร้างรายได้ สร้างงาน ให้ผู้ว่างงานได้มีแหล่งรายได้ หลังจากที่ยบประมาณเหี่ยวหายาลิ้นสุดลง เพื่อบรรเทาความเดือดร้อนในระหว่างรอรองานหรือหางานใหม่ ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาในระยะยาว

12. วิจัยปริทัศน์ ฉบับที่ 12 (กรกฎาคม 2564)

เรื่อง โอกาสและความท้าทายของสมุนไพรไทยต้านโควิด
โดย นารีลักษณ์ ศิริวรรณ

เนื้อหาโดยสังเขป: เป็นการศึกษาสมุนไพรไทยกับการสร้างภูมิคุ้มกันต้านโรคโควิด 19 โดยศึกษาผลงานวิจัยสมุนไพร 4 ชนิด ได้แก่ ฟ้าทะลายโจร กระชายขาว ขมิ้นชัน และกัญชา และศึกษาสถานการณ์การใช้สมุนไพรไทย รวมถึงโอกาสในการพัฒนาสมุนไพรไทยในอนาคต โดยควรมีการส่งเสริมกระบวนการปลูกสมุนไพรตั้งต้นทั้งระบบการผลิต การศึกษาวิจัยต่อยอดสมุนไพรไทยในการรักษาโควิด 19 อย่างเป็นระบบ เพิ่มช่องทางการตลาดให้เข้าสู่ผู้บริโภคในวงกว้าง ปรับปรุงกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้องจากการกำหนดนโยบายที่ชัดเจนเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของตลาดทั้งในและต่างประเทศ

กลุ่มงานวิจัยและพัฒนา ได้จัดทำบทความวิจัยปริทัศน์เผยแพร่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ผ่านทางเว็บไซต์หอสมุดรัฐสภา (<https://library.parliament.go.th/>) และเว็บไซต์คลังสารสนเทศของสถาบันนิติบัญญัติ (<https://dl.parliament.go.th/>) หากท่านใดมีข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์สำหรับการจัดทำวิจัยปริทัศน์ฉบับต่อไป กลุ่มงานวิจัยและพัฒนามีความยินดีรับข้อเสนอแนะหรือความคิดเห็นเพื่อนำมาปรับปรุงบทความให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น โดยสามารถเสนอแนะได้ทางไปรษณีย์อิเล็กทรอนิกส์ research2062@gmail.com

บรรณานุกรม

- จันทรม สี่หาบุญลี. (พฤษภาคม 2564). วิจัยปริทัศน์ เรื่อง การทำงานที่บ้าน (Work From Home). สืบค้น 1 สิงหาคม 2564 จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- นารีลักษณ์ ศิริวรรณ. (กรกฎาคม 2564). วิจัยปริทัศน์ เรื่อง โอกาสและความท้าทายของสมุนไพรไทยต้านโควิด. สืบค้น 1 สิงหาคม 2564 จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- นารีลักษณ์ ศิริวรรณ, สิฐิสร กระแสร์สุนทร, จันทรม สี่หาบุญลี, และ บุษิตา ไวกทยานนท์. (ตุลาคม 2563). วิจัยปริทัศน์ เรื่อง นวัตกรรมข้าวไทย. สืบค้น 1 สิงหาคม 2564 จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- _____. (มกราคม 2564). วิจัยปริทัศน์ เรื่อง การปรับตัวของภาคธุรกิจไทยภายใต้สถานการณ์โควิด 19. สืบค้น 1 สิงหาคม 2564 จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>

- ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์. (เมษายน 2564). **วิจัยปริทัศน์ เรื่อง กฎหมายคู่ชีวิต...ความหวังของกลุ่ม LGBTQ.** สืบค้น 1 สิงหาคม 2564 จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- ปิยะวรรณ ปานโต, อัญชลี จวงจันทร์, และ วิลาสิณี ฉายรัตน์ตระกูล. (กันยายน 2563). **วิจัยปริทัศน์ เรื่อง นวัตกรรมการบริหารจัดการน้ำ: ธนาคน้ำใต้ดิน.** สืบค้น 1 สิงหาคม 2564 จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- _____. (ธันวาคม 2563). **วิจัยปริทัศน์ เรื่อง กฎหมายเสรีทางการแพทย์: กรณีศึกษาการกำกับดูแล ในต่างประเทศ.** สืบค้น 1 สิงหาคม 2564 จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- วิจิตรา ประยูรวงษ์. (มิถุนายน 2564). **วิจัยปริทัศน์ เรื่อง โควิด 19: ผลกระทบต่อเศรษฐกิจและการจ้างงาน.** สืบค้น 1 สิงหาคม 2564 จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- วิมลรักษ์ ศานติธรรม, ปรียวรรณ สุวรรณสุนย์, และ คณาธิป ไกยชน. (สิงหาคม 2563). **วิจัยปริทัศน์ เรื่อง สถานการณ์การออมของไทย.** สืบค้น 1 สิงหาคม 2564 จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- _____. (พฤศจิกายน 2563). **วิจัยปริทัศน์ เรื่อง Green Office กับการขับเคลื่อนองค์กรสู่สำนักงานสีเขียว.** สืบค้น 1 สิงหาคม 2564 จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- _____. (มีนาคม 2564). **วิจัยปริทัศน์ เรื่อง การจัดสวัสดิการสังคมของผู้สูงอายุในประเทศไทย.** สืบค้น 1 สิงหาคม 2564 จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>
- สิริสรุ กระแสร์สุนทร. (กุมภาพันธ์ 2564). **วิจัยปริทัศน์ เรื่อง ทิศทางการวิจัยทางพาราไทย.** สืบค้น 1 สิงหาคม 2564 จาก <https://dl.parliament.go.th/backoffice/viewer2300/web/viewer.php>

งานวิจัยและพัฒนา

การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม

วิจัยโดย จุฑาทิพย์ ภัทราวาท และคณะ
เรียบเรียงโดย ลีธูสร กระแสร์สุนทร

ที่มา: สหกรณ์การเกษตร, โดย มติชนออนไลน์, ม.ป.ป., สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_635947/attachment/05-141

สถานการณ์โลกในปัจจุบันตกอยู่ในภาวะยากลำบาก อันเนื่องมาจากปัญหาเชิงโครงสร้างด้านเศรษฐกิจ สังคมและค่านิยมของคนในสังคม ตลอดจนทิศทางเชิงนโยบายที่ให้ความสำคัญกับ “วัตถุนิยม” และ “กำไร” จึงเป็นแรงจูงใจให้เกิดการแข่งขันเพื่อแย่งชิงทรัพยากรในการผลิตสินค้าและบริการเพื่อสร้างความมั่งคั่งแก่เจ้าของกิจการและตอบสนองความต้องการแก่ผู้บริโภคที่มีความต้องการไม่มีที่สิ้นสุด ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญของปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม ความยากจน ความเหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมในสังคม ซึ่งนับวันยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้นและส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของมวลมนุษยชาติในวงกว้าง

การกำหนดยุทธศาสตร์การปฏิรูปประเทศไทยในปัจจุบันเพื่อให้การพัฒนาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยมุ่งเน้นไปที่เป้าหมายการลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเป็นธรรม การแก้ปัญหาความยากจน ควบคู่ไปกับการยกระดับสมรรถนะการแข่งขันของประเทศ โดยคาดหวังที่จะให้ทุกส่วนฝ่ายได้เข้ามามีส่วนร่วมในกำหนด ยุทธศาสตร์เพื่อนำไปสู่นโยบายพัฒนาประเทศสู่การบรรลุเป้าหมายตามที่คาดหวัง ซึ่งเป็นไปตามแผนงานการจัดตั้งประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC Blueprint) ที่ได้กำหนดลักษณะสำคัญของประชาคมอาเซียนไว้ 4 ประการ ได้แก่ การเป็นตลาดและฐานการผลิตเดียวกัน การเป็นภูมิภาคที่มีขีดความสามารถในการแข่งขันสูง

การเป็นภูมิภาคที่มีพัฒนาการทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมกันและการเป็นภูมิภาคที่บูรณาการเข้ากับเศรษฐกิจโลก ได้อย่างสมบูรณ์

ด้วยเหตุดังกล่าวคณะผู้วิจัยซึ่งตระหนักถึงความจำเป็นในการดำเนินการวิจัยและพัฒนา เพื่อให้ได้มาซึ่งชุดความรู้และนวัตกรรมสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมสู่การบรรลุเป้าหมายตามวิสัยทัศน์ดังกล่าวข้างต้น การดำเนินการชุดโครงการวิจัย “การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม: The DC&F” ซึ่งได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องโดยสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และภาคีวิจัย ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม (สกสว.) โดยมุ่งเน้นไปที่การนำคุณค่าสหกรณ์ ในการสร้างกระบวนการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายความร่วมมือในระหว่างสหกรณ์ สถาบันเกษตรกรและผู้ประกอบการรายย่อย เพื่อการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันและการสร้างมูลค่าเพิ่มสำหรับผลิตภัณฑ์และบริการ โดยผลงานวิจัยได้ก่อให้เกิดเป็นนวัตกรรมต้นแบบธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ที่นำจุดแข็งของสหกรณ์และประยุกต์เอาการจัดการโซ่คุณค่ามาใช้ในการเชื่อมโยงธุรกิจร่วมกับภาคีพันธมิตรสู่เป้าหมายร่วม ซึ่งปัจจุบันได้ดำเนินการในรูปของศูนย์เรียนรู้มีชีวิต (Living Learning Center) จำนวน 6 แห่งในชุมชนต่าง ๆ เพื่อเผยแพร่ชุดความรู้และแนวปฏิบัติที่ดีแก่ผู้สนใจในสหกรณ์และชุมชน อีกทั้งการนำไปใช้เผยแพร่ในขบวนการสหกรณ์หน่วยงานรัฐในประเทศและเพื่อนบ้าน (บางประเทศ) โดยมีนักวิจัยจากสถาบันวิชาการด้านสหกรณ์ทำหน้าที่เป็นหน่วยกลยุทธ์ (Strategic Unit) ในการเผยแพร่แนวคิดชุดความรู้ สัมมนาสื่อเรียนรู้ คลังความรู้และทีมกลยุทธ์ เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรมแก่สาธารณชน ซึ่งการวิจัยในครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะสังเคราะห์ชุดความรู้ และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและกรอบทิศทางเชิงยุทธศาสตร์ในการพัฒนาการสหกรณ์ ในห้วงเวลาก้าวสู่ศตวรรษที่สองของการสหกรณ์ไทย อีกทั้งการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและกรอบทิศทางเชิงยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเกษตรภายใต้กระบวนการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและกรอบทิศทาง การเฉลิมฉลองครบ 100 ปีการสหกรณ์ไทย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาระบบส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อยกระดับสมรรถนะด้านการประกอบการแก่เกษตรกรและผู้เกี่ยวข้องในแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. เพื่อสังเคราะห์รูปแบบและแนวทางการยกระดับมูลค่าเพิ่มในสินค้าที่ผลิตโดยเกษตรกรรายย่อย กรณีข้าวอินทรีย์ และผักอินทรีย์
3. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจัยสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องและจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและกรอบแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ มาตรการ แนวทางการปฏิบัติ โครงสร้างพื้นฐาน และระบบสนับสนุนที่จำเป็นในการขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์สู่ศตวรรษที่สองภายใต้กระบวนการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและกรอบแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ มาตรการ แนวปฏิบัติสำหรับผู้เกี่ยวข้อง โครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนที่จำเป็นในการปฏิรูปการเกษตรภายใต้กระบวนการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและกรอบแนวทางเชิงยุทธศาสตร์
4. เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและกรอบแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ มาตรการ แนวปฏิบัติสำหรับผู้เกี่ยวข้อง โครงสร้างพื้นฐานและระบบสนับสนุนที่จำเป็นในการปฏิรูปการเกษตรภายใต้กระบวนการจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายและกรอบแนวทางเชิงยุทธศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยภายใต้ชุดโครงการ “การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม” ภายใต้กรอบเวลา 2 ปี ระหว่างเดือนเมษายน 2558–กุมภาพันธ์ 2560 มีจุดมุ่งหมายที่สำคัญเพื่อต่อ

ยอนำชุดความรู้และนวัตกรรมของชุดโครงการวิจัยฯ ไปใช้ในการขับเคลื่อนการวิจัยในรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มวิจัย 1) กลุ่มวิจัยการพัฒนาระบบส่งเสริมการเรียนรู้ 2) กลุ่มวิจัยการยกระดับมูลค่าเพิ่มสินค้าที่ผลิตโดยเกษตรกรรายย่อย 3) กลุ่มวิจัยเชิงนโยบายและยุทธศาสตร์

ชุดความรู้และนวัตกรรมที่นำมาประยุกต์ในการวิจัยในครั้งนี้ 1) กรอบแนวคิดการพัฒนาโซ่คุณค่าเพื่อการยกระดับมูลค่าเพิ่มโดยประยุกต์จากแนวคิด Stan Shih's Smiling Curve 2) กรอบคิดการพัฒนาหลักสูตรเรียนรู้เพื่อเพิ่มสมรรถนะใน 3 มิติ 3) กรอบการพัฒนาระบบคุณค่าและการค้าที่เป็นธรรม (Value Network and Fair Trade: VN&F Platform) 4) กรอบคิดและกรอบยุทธศาสตร์การพัฒนาธุรกิจฐานสังคม (Social Economy Enterprise Strategy: SEE Strategy) 5) ชุดความรู้การพัฒนาตัวแบบธุรกิจในการขับเคลื่อนการค้าที่เป็นธรรมและนวัตกรรมตัวแบบธุรกิจที่เป็นแนวปฏิบัติที่ดี 6) การวิเคราะห์โซ่คุณค่า (Value Chain Analysis) 7) การวิเคราะห์สถานการณ์เพื่อวางแนวทางเชิงกลยุทธ์โดยวิธีการ SWOT Analysis

การวิจัยมีวิธีดำเนินการที่สำคัญ 6 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. การออกแบบระบบการวิจัย วิธีการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการจัดทำรายงานวิจัยของชุดโครงการ

2. การบริหารจัดการงานวิจัยใน 3 กลุ่มการวิจัย ซึ่งประกอบด้วยโครงการวิจัยจำนวน 7 โครงการ ที่มีทีมกลยุทธ์ เป็นตัวจักรในการสนับสนุนการขับเคลื่อนการวิจัยของโครงการวิจัยต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ การให้คำแนะนำ การประสานงานภาคีในพื้นที่การวิจัยเพื่อการรวมกลุ่มสร้างเครือข่ายธุรกิจ ตลอดจนการติดตามการวิจัย การสนับสนุนการจัดเวทีถอดบทเรียนและแบ่งปันความรู้ซึ่งกันและกัน ควบคู่ไปกับการพัฒนาคลังข้อมูล ศูนย์เรียนรู้ และสื่อสร้างสรรค์ เพื่อให้เป็นไปตามแผนการวิจัย

3. การผนึกกำลังระหว่างทีมกลยุทธ์ ทีมวิจัยโครงการต่าง ๆ ภาคีและผู้ทรงคุณวุฒิในการเผยแพร่ชุดความรู้/นวัตกรรม กรอบแนวคิดการปฏิรูปการเกษตรภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่ ผ่านกลไกการจัดเวที shared vision แก่กลุ่มเป้าหมายทั้งภาครัฐ เอกชน ชุมชนในระหว่างช่วงเวลาการวิจัย เพื่อสร้างแนวร่วมการขับเคลื่อนกระบวนทัศน์ใหม่ในการปฏิรูปการเกษตรและการสหกรณ์ อีกทั้งการประสานงานภาคีทั้งในประเทศและต่างประเทศในการเชื่อมโยงธุรกิจชุมชนและสินค้าชุมชนสู่สากลในแนวทางการค้าเป็นธรรมและการพัฒนาที่ยั่งยืน

4. การวิเคราะห์สถานการณ์ปัจจัยสภาพแวดล้อมเพื่อกำหนดแนวทางเชิงยุทธศาสตร์ โดยใช้ (SWOT Matrix Analysis) และจัดทำข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับการปฏิรูปการเกษตรภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่และการปฏิรูปสหกรณ์สู่ศตวรรษที่ 2

5. การสังเคราะห์และจัดทำรายงานวิจัยในภาพใหญ่ของชุดโครงการฯ การสังเคราะห์และนำเสนอกรอบแนวทางการพัฒนาระบบส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่ เพื่อยกระดับสมรรถนะผู้นำการเปลี่ยนแปลง (smart farmers smart entrepreneurs smart teachers smart officers) การสังเคราะห์และนำเสนอกรอบแนวทางยุทธศาสตร์การยกระดับมูลค่าเพิ่มสินค้าเกษตร (กรณีข้าวอินทรีย์ ผักอินทรีย์) การสังเคราะห์และนำเสนอกรอบแนวทางยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนตัวแบบธุรกิจแนวใหม่ เพื่อเป็นกลไกการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนและสหกรณ์

6. การจัดทำเอกสารเผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบ สื่อสร้างสรรค์ เอกสารแผนแม่บทการปฏิรูป การเกษตรภายใต้กระบวนทัศน์ใหม่ เอกสารเผยแพร่กรอบแนวทางการปฏิรูปขบวนการสหกรณ์สู่ศตวรรษที่ 2 ชุดความรู้ตัวแบบธุรกิจ ตัวแบบหลักสูตรเรียนรู้ และจากการวิจัยต่าง ๆ

ผลการวิจัย

1. กรอบแนวทางการพัฒนาระบบส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสร้างสมรรถนะ 3 มิติ (The DC&F Capacity Building Planform) ประกอบด้วยการดำเนินการ 3 ระยะ

ระยะแรก: มีการดำเนินการที่สำคัญ 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1: กำหนดนโยบายแผนการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อยกระดับสมรรถนะขององค์กร/ หน่วยงานที่เชื่อมโยงกับภารกิจของหน่วยงานและกรอบสมรรถนะของกลุ่มบุคลากรต่าง ๆ และการก้าวสู่ การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization)

ขั้นตอนที่ 2: วางระบบพัฒนาบุคลากร ได้แก่ การกำหนดตำแหน่งงาน การมอบหมายงาน ตามกรอบภารกิจ การส่งเสริมและพัฒนาและการติดตามประเมินผล

ขั้นตอนที่ 3: สร้างกลไกการส่งเสริมการเรียนรู้ในองค์กรทั้งรูปแบบการสัมมนา ฝึกอบรม ประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการเข้าถึงความรู้/นวัตกรรมและการฝึกทักษะจากการปฏิบัติจริง เช่น การดำเนินการ Project Board Learning เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 4: สร้างภาคีพันธมิตรกับสถาบันการศึกษา หน่วยงานเชี่ยวชาญเฉพาะทาง/ ผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพัฒนารอบสภาระการเรียนรู้ หลักสูตรฝึกอบรม ระบบส่งเสริมการเรียนรู้และการติดตาม ประเมินผล

ขั้นตอนที่ 5: พัฒนาบุคลากรเพื่อยกระดับสมรรถนะ ใน 3 มิติ ได้แก่ การปรับทัศนคติ การปรับวิธีคิด การเพิ่มพูนความรู้ทักษะที่เกี่ยวข้อง

ระยะที่สอง: ในระยะปานกลาง

องค์กรมีระบบส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อยกระดับความสามารถแก่บุคลากรตามกรอบสมรรถนะ แก่บุคลากร การก้าวสู่ตำแหน่งเพื่อขับเคลื่อนภารกิจที่ได้มอบหมาย ในขณะที่เดียวกันก็จะมีทุนความรู้และ นวัตกรรมที่เกิดจากภารกิจขององค์กร มีการถ่ายโอนความรู้ระหว่างบุคลากรและพัฒนาสู่การเป็นองค์กร แห่งการเรียนรู้ (Learning Organization)

ระยะที่สาม: ในระยะยาว

การสร้างเครือข่ายกับภาคี กลายเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ (Learning Community) ทำหน้าที่เป็นกลไกการถ่ายโอนความรู้สู่ชุมชนและสาธารณะต่อไป

2. กรอบแนวทางการพัฒนาโซ่คุณค่าเพื่อการสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์: The Value Chain Development Platform: VCD Platform) ประกอบด้วยการดำเนินการ 9 ขั้นตอน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง: การกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกรที่จะเข้าร่วมโครงการพัฒนาโซ่คุณค่า อาจเกิดขึ้นได้หลายกรณี เช่น เป็นความต้องการของเกษตรกร/กลุ่มเกษตรกรเองหรืออาจเป็นไปภายใต้โครงการพัฒนาของหน่วยงานรัฐ

ขั้นตอนที่สอง: เป็นการวิเคราะห์สถานการณ์โดยใช้ Value Chain Analysis ที่มีผลลัพธ์สำคัญ คือ ข้อจำกัดและโอกาสทางธุรกิจ

ขั้นตอนที่สาม: การกำหนดแนวคิดธุรกิจ ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดที่สำคัญ ได้แก่ วัตถุประสงค์และเป้าหมายร่วมในการดำเนินธุรกิจ

ขั้นตอนที่สี่: การกำหนดแนวทางเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาโซ่คุณค่าเพื่อการยกระดับมูลค่าเพิ่ม โดยมีประเด็นที่นำมาพิจารณาว่าจะใช้แนวทางกลยุทธ์อะไรใน 4 แนวทางกลยุทธ์ ได้แก่

- การยกระดับตัวผลิตภัณฑ์ (Product Upgrading)
- การยกระดับกระบวนการผลิต (Process Upgrading)
- การยกระดับสถานะในโซ่คุณค่า (Function Upgrading)
- การขยายธุรกิจไปร่วมกับโซ่คุณค่าอื่นเพื่อเพิ่มโอกาสการตลาด (Chain Upgrading)

ขั้นตอนที่ห้า: การกำหนดตลาดเป้าหมายและกลยุทธ์การตลาดโดยมีประเด็นที่นำมาพิจารณาที่สำคัญ ได้แก่

- การกำหนดตลาดเป้าหมาย (End Market) ราคาค่าที่เป็นเป้าหมายหลักคือใคร ลูกค้าต้องการผลิตภัณฑ์อะไร และอะไรคือเป้าหมายการตลาด
- ทำอย่างไรจึงจะนำผลิตภัณฑ์ไปส่งมอบแก่ลูกค้าให้เกิดความพึงพอใจและเป็นไปตามเป้าหมายการตลาด

ขั้นตอนที่หก: การออกแบบระบบธุรกิจภายใต้โซ่คุณค่า ซึ่งจะพิจารณาในประเด็นที่สำคัญ ได้แก่

- กิจกรรมภายใต้โซ่คุณค่า
- โครงสร้างและองค์ประกอบของภาคีพันธมิตรธุรกิจ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายใต้โซ่คุณค่าผลิตภัณฑ์
- ระบบการเชื่อมโยงภาคีพันธมิตรธุรกิจและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในโซ่คุณค่า โดยระบุว่าใครทำอะไร อย่างไร เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วม (Mutual Benefit)

ขั้นตอนที่เจ็ด: การจัดทำแผนธุรกิจ ซึ่งมีสาระสำคัญดังนี้

แนวคิดธุรกิจการวิเคราะห์สถานการณ์ แผนการตลาด แผนการพัฒนาผลิตภัณฑ์/บริการ ความเสี่ยงและแผนรองรับความเสี่ยง และแผนการเงิน

ขั้นตอนที่แปด: การดำเนินธุรกิจภายใต้โซ่คุณค่าเพื่อการบรรลุเป้าหมายร่วม

การดำเนินธุรกิจภายใต้โซ่คุณค่าเพื่อการบรรลุเป้าหมายร่วมนั้น อาจกล่าวได้ว่าเป็นการจัดการความสัมพันธ์ใหม่ระหว่างภาคีพันธมิตรธุรกิจและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อการยกระดับมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์/บริการและการบรรลุเป้าหมายร่วม

ขั้นตอนที่เก้า: การติดตามประเมินผลและข้อมูลป้อนกลับ

การติดตามประเมินผลเป็นไปเพื่อการเปรียบเทียบผลการดำเนินการกับแผนที่วางไว้ว่า มีความสำเร็จหรือไม่มากนักน้อยเพียงใด ซึ่งจะมีการรายงานเป็นข้อมูลป้อนกลับเพื่อนำไปปรับปรุงการดำเนินงานต่อไป

3. กลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน เป็นผลลัพธ์จากการพัฒนาตามกรอบแนวทางการพัฒนา โฆษณา เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์ (VCD Platform) โดยเป็นไปภายใต้วิสัยทัศน์ “ภาคีทุกคนต้องเข้าใจ และเข้าถึงเกษตรกรอินทรีย์ โดยมีสวนสามพรานเป็นเสาหลักในการให้ความรู้และปัญญาไปสู่ความกินดีอยู่ดีมีสุข ถ้วนหน้า” โดยได้ประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาโฆษณาเพื่อยกระดับมูลค่าเพิ่มผลิตภัณฑ์มาใช้ในการเชื่อมโยง พันธมิตรธุรกิจ เพื่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์มาตรฐานเกษตรกรอินทรีย์เพื่อจำหน่ายสู่ผู้บริโภคที่เป็นตลาดเป้าหมาย องค์ประกอบของภาคีพันธมิตรภายใต้โฆษณาพัฒนาโฆษณาคู่ค้าของเกษตรกรอินทรีย์ของกลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน โดยผลลัพธ์การพัฒนาโฆษณาคู่ค้าของเกษตรกรอินทรีย์ของกลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพราน ซึ่งให้เห็นรูปแบบของการเสริมพลังระหว่างภาคี หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และประชาชน ในการพัฒนาโฆษณาเพื่อยกระดับมูลค่าเพิ่ม โดยใช้ปณิธานและเป้าหมายร่วมในการแก้ปัญหาที่มีประชาชนเป็นศูนย์กลางได้อย่างแท้จริง

4. กลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวสังข์ธรรมอำนาจเจริญ ผลลัพธ์การวิจัยได้นำมาซึ่งกลุ่ม เครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวสังข์ธรรมอำนาจเจริญเป็นไปภายใต้วิสัยทัศน์ร่วม “มุ่งสร้างเครือข่ายคุณค่าเพื่อ ยกระดับมูลค่าเพิ่มข้าวอินทรีย์สู่สากล” โดยกระบวนการวิจัยที่ดำเนินการภายใต้กรอบแนวคิดการพัฒนา โฆษณาเพื่อยกระดับมูลค่าเพิ่มของ Stanshi's smiling Curve ที่ได้นำมาประยุกต์ใช้ โดยมีทีมกลยุทธ์ของ ชุดโครงการฯ เข้าไปช่วยสนับสนุนในการเชื่อมโยงภาคีพันธมิตรธุรกิจภายใต้โฆษณาพัฒนา โดยระบบธุรกิจข้าว สังข์ธรรมของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวสังข์ธรรม ซึ่งมีตลาดเป้าหมาย (Target Market) เป็นเครือข่าย ผู้บริโภค (โรงแรม ศูนย์ประชุม ภัตตาคาร และผู้ประกอบการ) ที่มีแผนการสั่งซื้อตามชนิดของผลิตภัณฑ์โดย เครือข่ายเกษตรกรมีการพัฒนาระบบการบริหารจัดการร่วมกันระหว่างวิสาหกิจชุมชน 16 แห่ง ที่เข้าร่วม เครือข่ายที่สำคัญ ได้แก่ การวางระบบจัดซื้อ (POS) ของฝ่ายจัดซื้อของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวสังข์ธรรม ซึ่งต้องสอดคล้องกับแผนการผลิต แผนสต็อกสินค้า แผนการตลาด แผนการขนส่ง ส่งมอบสินค้า เก็บเงิน และ ข้อมูลป้อนกลับเพื่อการปรับปรุง ซึ่งดำเนินการโดยใช้กลไกการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการพัฒนา ระบบธุรกิจดังกล่าว ซึ่งแนวทางการดำเนินการภายใต้ Business Model ดังกล่าวเป็นไปในลักษณะของ Demand Driven Supply Network ซึ่งจะก่อให้เกิดการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การยกระดับสมรรถนะด้านการ ประกอบการของชาวนาและการพัฒนาระบบการค้าที่เป็นธรรมในที่สุด

5. ข้อเสนอเชิงนโยบายและกรอบทิศทางเชิงยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเกษตรภายใต้กระบวนการ ทศวรรษใหม่ ทีมกลยุทธ์ของชุดโครงการฯ ได้สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมกับภาคีที่เกี่ยวข้องในการประชุม เชิงปฏิบัติการและเวทีประชุมสนทนากลุ่มเป้าหมายทั้งสิ้น 2 ครั้ง จึงได้จัดทำข้อเสนอสำหรับกรอบทิศทาง เชิงยุทธศาสตร์การปฏิรูปการเกษตรภายใต้กระบวนการทศวรรษใหม่ ในห้วงเวลา 1 ทศวรรษ (2559–2568) ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์หลัก 5 ประการ แนวทางเชิงกลยุทธ์ทั้งสิ้น 25 แนวทาง

**ยุทธศาสตร์ที่ 1: สร้างระบบส่งเสริมสมรรถนะเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้อง
แนวทางเชิงยุทธศาสตร์:**

1. การวิจัยและพัฒนา ประเด็นสาระการเรียนรู้สำหรับหลักสูตรการเรียนรู้ในกลุ่มเป้าหมายเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้อง
2. การพัฒนาระบบและกลไกส่งเสริมสมรรถนะเกษตรกรและผู้เกี่ยวข้อง
3. การดำเนินการระบบส่งเสริมสมรรถนะผ่านภาคีเครือข่ายสถาบัน/องค์กร เพื่อการเข้าถึงและเพิ่มพูนสมรรถนะ
4. การดำเนินการศูนย์เรียนรู้ชุมชน เพื่อเปิดโอกาสการเรียนรู้ตลอดชีวิต

**ยุทธศาสตร์ที่ 2: วางกระบวนการทัศน์ใหม่ในการปฏิรูปการเกษตรเชิงระบบมองความเป็น
องค์รวม**

แนวทางเชิงยุทธศาสตร์:

1. การวิจัยและพัฒนาเพื่อออกแบบตัวแบบธุรกิจเชิงสร้างสรรค์ที่มีการจัดการโซ่อุปทานในธุรกิจในการยกระดับมูลค่าเพิ่มธุรกิจการเกษตร
2. การจัดทำ Feasibility Study สำหรับโครงการลงทุนและการจัดทำแผนธุรกิจระบบธุรกิจการเกษตรแนวใหม่
3. การจัดการความรู้ผู้เกี่ยวข้องทั้งเกษตรกร สถาบันเกษตรกรเพื่อสร้างความเข้าใจในตัวแบบธุรกิจและสมัครใจเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะหุ้นส่วน

**ยุทธศาสตร์ที่ 3: วางกรอบโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการปฏิรูป
การเกษตร**

แนวทางเชิงยุทธศาสตร์:

1. วางกรอบการปฏิรูปกฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อตกลงที่เอื้อต่อการปฏิรูปการเกษตร
2. วางกรอบการจัดตั้งและดำเนินงานกองทุนเพื่อการปฏิรูปการเกษตรที่เชื่อมโยงกับสถาบันการเงินที่เป็นแหล่งสินเชื่อการเกษตรให้รองรับนโยบายตามกรอบการปฏิรูปการเกษตร
3. วางกรอบการพัฒนาระบบสารสนเทศที่เอื้อต่อการตัดสินใจด้านธุรกิจการเกษตรตามกรอบการปฏิรูปการเกษตร
4. วางกรอบการจัดสรรการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินที่สอดคล้องกับกรอบการปฏิรูปการเกษตร
5. วางกรอบการส่งเสริมมาตรฐานการผลิต และการรับรองมาตรฐานการผลิต
6. วางกรอบการส่งเสริมระบบการจัดการและจัดสรรปัจจัยการผลิตให้สอดคล้องกับกรอบการปฏิรูปการเกษตร ลดช่องว่าง ข้อจำกัด ในการเข้าถึงของเกษตรกร/สถาบันเกษตรกร
7. วางกรอบการพัฒนาระบบโลจิสติกส์ที่เอื้อต่อการปฏิรูปการเกษตร

8. วางกรอบการประกันภัยพืชผลเกษตร
9. วางกรอบการวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งเสริมการเกษตร
10. วางกรอบการพัฒนาระบบชลประทานการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรตามกรอบการปฏิรูปการเกษตร
11. วางกรอบแนวทางการจัดสวัสดิการแก่เกษตรกรและผู้ประกอบการธุรกิจเกษตรอย่างเป็นธรรมและเท่าเทียม
12. วางกรอบแนวทางการส่งเสริมการรวมกลุ่ม และจัดตั้งสถาบันเกษตรกร วิสาหกิจชุมชน SMEs ด้านอาหารที่สอดคล้องกับกรอบแนวทางการปฏิรูปการเกษตร

ยุทธศาสตร์ที่ 4: วางกรอบการบูรณาการภารกิจหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาการเกษตรเพื่อลดช่องว่าง/ข้อจำกัดและเอื้อต่อการพัฒนาระบบธุรกิจการเกษตรแนวใหม่

แนวทางเชิงยุทธศาสตร์:

1. ออกแบบระบบ/กลไกการส่งเสริมสนับสนุนของหน่วยงานรัฐที่พึงประสงค์ตามกรอบแนวทางการปฏิรูปการเกษตรแนวใหม่
2. ปฏิรูปโครงสร้างหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องและกรอบภารกิจใหม่ให้สอดคล้องกับกรอบแนวทางการปฏิรูปการเกษตร
3. ถ่ายโอนภารกิจให้สถาบันเกษตรกร/องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น/สถาบันเกษตรกร/สหกรณ์
4. ปฏิรูปตัวชี้วัดการปฏิบัติภารกิจของหน่วยราชการให้สอดคล้องกับกรอบแนวทางการปฏิรูปการเกษตร
5. ปฏิรูประบบงบประมาณของส่วนราชการ ให้สอดคล้องกับกรอบแนวทางการปฏิรูปการเกษตร
6. จัดให้มีกลไก Steering Committee ในการทำหน้าที่บริหารนโยบายให้เกิดการบูรณาการการทำงานของหน่วยงานภาครัฐ

ยุทธศาสตร์ที่ 5: วางกรอบแนวทางขับเคลื่อนการปฏิรูปการเกษตรไทยในแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน: Logical Framework

แนวทางเชิงกลยุทธ์:

1. ประกาศเป็นทศวรรษแห่งการปฏิรูปการเกษตรแนวใหม่ (พ.ศ. 2559–2568)
2. ใช้กลไก Steering Committee ในการติดตาม กำกับ แนะนำในการขับเคลื่อนแนวปฏิบัติตามกรอบแนวทางการปฏิรูปการเกษตรแนวใหม่และให้ข้อมูลป้อนกลับรัฐบาล
3. ส่งเสริม สนับสนุนการขับเคลื่อนตัวแบบธุรกิจการเกษตรแนวใหม่ จำแนกตามพืช/ปศุสัตว์ตามกรอบแนวทางการปฏิรูปฯ
4. การใช้กลไกสถาบัน หน่วยเชี่ยวชาญเฉพาะทางในการให้คำปรึกษาแนะนำการขับเคลื่อนตัวแบบธุรกิจการเกษตรสู่ความสำเร็จ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผู้วิจัยมีข้อเสนอเชิงนโยบายที่สำคัญดังนี้

1. สนับสนุนให้มีการขยายผลนำชุดความรู้ตามกรอบการส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อสร้างสมรรถนะด้านการประกอบการในแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน (The Capacity Building Framework) ไปใช้ในการสร้างพื้นที่เรียนรู้ที่สามารถเข้าถึงและสร้างความเข้าใจแก่เกษตรกรเพื่อการปรับเปลี่ยนทัศนคติ วิถีคิด และวิถีการประกอบอาชีพในแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน
2. สนับสนุนการวิจัยในรูปแบบของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในการส่งเสริมให้สถาบันเกษตรกรมีการพัฒนาโซ่คุณค่าเพื่อการยกระดับมูลค่าเพิ่มแก่ผลิตภัณฑ์ของเกษตรกรตามกรอบการพัฒนาโซ่คุณค่า (The Value Chain Development Framework) เพื่อการเพิ่มขีดความสามารถในการทำธุรกิจของสถาบันเกษตรกรในแนวทางการพึ่งพาตนเองและมีการใช้นวัตกรรม
3. เผยแพร่ตัวแบบธุรกิจที่มีแนวปฏิบัติที่ดีในการพัฒนาโซ่คุณค่าที่เป็นไปในรูปแบบของธุรกิจแบบมีส่วนร่วมระหว่างเกษตรกรและผู้ประกอบการ เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้ชุมชนและสนับสนุนให้ดำเนินการเปิดพื้นที่เรียนรู้เพื่อถ่ายโอนความรู้สู่สาธารณะ เพื่อให้คนในชุมชนและผู้สนใจเกิดความตระหนักเห็นความสำคัญและมีการขยายผลนำไปใช้ประโยชน์เพื่อการพัฒนาก่อให้เกิดความสมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมตามนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคงยั่งยืน

ความคิดเห็นของผู้เรียบเรียงบทความวิจัย

จากผลการวิจัยที่ผู้วิจัยได้ส่งเสริมและพัฒนาให้กับกลุ่มธุรกิจเชิงคุณค่าสามพรานและกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนข้าวสังข์ธรรมอำนาจเจริญได้รวมกลุ่มเกษตรกรเข้าด้วยกัน มีการพัฒนาและเพิ่มคุณค่าผลผลิตทางการเกษตรจนประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งนอกจากวิธีการดังกล่าวแล้ว ภาครัฐอาจช่วยเหลือชาวนาและเกษตรกรอื่นได้ด้วยการเร่งขับเคลื่อนโครงการความร่วมมือแบบไตรภาคี โดยมุ่งส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตสินค้าเกษตรในรูปแบบคอนแทร็กฟาร์มมิ่ง (Contract Farming) โดยผลักดันให้เกษตรกรกับภาคเอกชนร่วมลงนามทำสัญญาซื้อขายผลผลิตล่วงหน้าแบบประกันราคาซื้อขายขั้นต่ำ ทำให้เกษตรกรไม่ต้องหาตลาดเอง จึงถือเป็นช่องทางที่ช่วยลดอัตราเสี่ยงด้านการตลาดและช่วยลดปัญหาสินค้าราคาตกต่ำได้ดีมาก นอกจากนี้ ภาครัฐอาจกำหนดทิศทางการพัฒนาโครงการความร่วมมือไตรภาคี โดยมุ่งส่งเสริมให้เกษตรกรพึ่งพาตนเอง โดยเริ่มจากการปรับเปลี่ยนวิถีคิดและปรับปรุงเทคนิคบริหารจัดการแบบผสมผสานตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นให้จัดกระบวนการผลิตที่ช่วยลดต้นทุน พร้อมส่งเสริมการพึ่งพาตลาด โดยเฉพาะกลุ่มที่ผลิตเพื่อการจำหน่ายได้ใช้รูปแบบการตลาดนำการผลิต เน้นให้สมาชิกผลิตสินค้าที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและตรงตามความต้องการของตลาด อีกทั้งควรสนับสนุนให้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการแปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่าสินค้า เช่น การวิจัยที่นำเสนอวิธีแปรรูปข้าวเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่า ได้แก่ การแปรรูปข้าวเป็นโจ๊ก ข้าววิตามิน เครื่องดื่มเพื่อสุขภาพจากข้าว เต้าฮวยข้าวกล้องงอก และลอดช่องข้าวกล้องงอก

นอกจากนี้ ข้อค้นพบและข้อเสนอแนะของรายงานวิจัยที่ได้นำเสนอไปแล้วข้างต้น จะเป็นข้อมูลความรู้ที่มีประโยชน์ต่อการทำหน้าที่ของบุคลากรในวงงานรัฐสภาและสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งสามารถนำไปเป็นข้อมูลในการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องต่อไปได้

บรรณานุกรม

เกศรินทร์ เพ็ชรรัตน์ และคณะ. (2556). การประยุกต์ใช้ข้าวกล้องงอกในผลิตภัณฑ์ขนมหวาน. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2562 จาก <https://repository.rmutp.ac.th/bitstream/handle/123456789/939/HEC-54-24.pdf?sequence=1>

จุฑาทิพย์ ภัทราวาท และคณะ. (2561). การขับเคลื่อนการพัฒนาการสหกรณ์และการค้าที่เป็นธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.).

จุฑามาศ ธีระสาโรช, และ เฉลิมพล ถนอมวงศ์. (2558). การผลิตเครื่องดื่มเพื่อสุขภาพจากข้าวหอมมะลิ. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2562 จาก http://scijournal.kku.ac.th/files/Vol_43_No_3_P_395-402.pdf.

เนตรชนก คงทน และคณะ. (2558). การสร้างมูลค่าเพิ่มของผลิตภัณฑ์ชุมชนประเภทข้าวหอมมะลิผ่าน การสื่อสารการตลาดสู่ตลาดอาเซียน. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. (ม.ป.ป.) แก้ปัญหาสินค้าเกษตรล้นตลาด-ราคาตกต่ำ ด้วยความร่วมมือไตรภาคี. สืบค้น 3 กรกฎาคม 2562 จาก http://www.acfs.go.th/read_news.php?id=4298&ntype=09.

ภาพอ้างอิง

สหกรณ์การเกษตร. (ม.ป.ป.). มติชนออนไลน์. สืบค้น 22 มิถุนายน 2564 จาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_635947/attachment/05-141

งานวิจัยและพัฒนา

บทบาทของรัฐสภาในการพัฒนากลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมาย เพื่อปฏิรูปกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560

วิจัยโดย สุรพล ศรีวิทยา

เรียบเรียงโดย ปิยะวรรณ ปานโต

ที่มา: รัฐธรรมนูญมาตรา 77 กติกาว่าด้วยกติกากฎหมาย และคนที่ไม่ต้องเล่นตามนั้นก็ได้, โดย กล้า สมุทรานิช, 15 สิงหาคม 2561
สืบค้นจาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_1084129

การนำหลักการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (Regulatory Impact Assessment: RIA) ทั้งก่อนการตรากฎหมายใหม่และหลังการออกกฎหมาย รวมทั้งการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเดิมที่ยังมีผลบังคับใช้ไปประยุกต์ใช้นั้น นอกจากมีผลดีต่อภาพลักษณ์การเป็น “รัฐสภาที่ดี” และ “รัฐบาลที่ดี” ตามหลักประชาธิปไตยแล้ว ยังสนับสนุนการปกครองตามหลักนิติธรรมภายใต้กฎหมายที่ได้สัดส่วนและเป็นธรรม การกำหนดให้มีการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ก่อนที่จะมีการตรากฎหมายหรือออกกฎหมายเอาไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดในการปกครองประเทศนั้น ถือเป็นหลักการใหม่ซึ่งไม่เคยปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับใดในอดีตที่เคยมีมาในประเทศไทย ซึ่งได้บัญญัติอยู่ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 วรรคสอง ไว้ว่า “ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ รวมทั้งเปิดเผยผลการรับฟัง

ความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชน และนำมาประกอบการพิจารณาในกระบวนการตรากฎหมายทุกขั้นตอน เมื่อกฎหมายมีผลบังคับใช้แล้ว รัฐพึงจัดให้มีการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายในรอบระยะเวลาที่กำหนดโดยรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องประกอบด้วย เพื่อพัฒนากฎหมายทุกฉบับให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงไป”

นอกจากนี้ ในหมวด 16 การปฏิรูปประเทศ ของรัฐธรรมนูญฉบับนี้ ยังได้กำหนดไว้ในมาตรา 258 ค. ด้านกฎหมาย กำหนดให้ “(1) มีกลไกให้ดำเนินการปรับปรุงกฎหมาย กฎ ระเบียบหรือข้อบังคับต่าง ๆ ที่ใช้บังคับอยู่ก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญนี้ให้สอดคล้องกับหลักการตามมาตรา 77 และพัฒนาให้สอดคล้องกับหลักสากล โดยให้มีการใช้ระบบอนุญาตและระบบการดำเนินการโดยคณะกรรมการเพียงเท่าที่จำเป็น เพื่อให้การทำงานเกิดความคล่องตัวโดยมีผู้รับผิดชอบที่ชัดเจน และไม่สร้างภาระแก่ประชาชนเกินความจำเป็น อีกทั้งเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ตลอดจนป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ” อย่างไรก็ตาม จากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ มาตรา 77 และมาตรา 258 จึงเห็นได้ว่า รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันมีเจตนารมณ์ที่จะพยายามทำให้กฎหมายต่าง ๆ ที่จะออกมาในอนาคต เป็นกฎหมายที่ดี (Good Law) มีคุณภาพ โดยไม่ใช่อุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนและสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตของประชาชนและการประกอบกิจการของธุรกิจเอกชน ดังนั้น รัฐสภาจึงจำเป็นต้องมีกลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ทั้งก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ และเมื่อกฎหมายมีผลบังคับใช้แล้ว ซึ่งอาจต้องมีการประเมินผลกระทบของกฎหมายหากมีการเสนอร่างปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งกลไกการประเมินคุณภาพของการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ด้วย

ทั้งนี้ วัตถุประสงค์ของการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ทั้งก่อนการตรากฎหมาย และเมื่อกฎหมายมีผลบังคับใช้แล้วนั้น เป็นไปเพื่อพัฒนากระบวนการตรากฎหมายของรัฐ เพื่อสร้างความรับผิดชอบของรัฐต่อกฎหมายที่ตราขึ้น เพื่อปรับปรุงและพัฒนากฎหมายฉบับต่าง ๆ ของรัฐให้มีคุณภาพเมื่อเทียบกับสิ่งที่จะได้รับหรือเสียไปจากการมีกฎหมาย เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและสร้างการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการตรากฎหมาย และเพื่อสร้างความมั่นใจว่ากฎหมายที่ตราขึ้นได้ผ่านการวิเคราะห์ถึงความจำเป็นและผลกระทบในด้านต่าง ๆ อย่างรอบด้านที่อาจเกิดขึ้นภายหลังจากที่กฎหมายใช้บังคับแล้ว ซึ่งหลักการของการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) จึงมาจากข้อเท็จจริงที่ว่า ในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่มากเกินไป ทั้งในระดับพระราชบัญญัติ พระราชกำหนด พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ระเบียบ ข้อบังคับ บทบัญญัติท้องถิ่น รวมแล้วมากกว่าหนึ่งแสนฉบับ ส่งผลให้เกิดปัญหาสำคัญหลายด้าน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดให้ต้องกระทำก่อนที่จะมีการตรากฎหมายและต้องทำทุกขั้นตอน ขณะเดียวกันอาจจะต้องกระทำหลังจากที่กฎหมายมีผลบังคับใช้แล้ว โดยการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมายในรอบระยะเวลา และอาจต้องมีการทำรายงานประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ในกรณีที่มีการเสนอร่างปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไป แต่รัฐธรรมนูญฉบับนี้ไม่ได้บัญญัติรายละเอียดเกี่ยวกับกลไกการวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมาย และวิธีการจัดทำรายงานประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ไว้

โดยหลักการแล้ว เมื่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้มีการประกาศใช้แล้ว รัฐสภาในฐานะองค์กรใช้อำนาจอธิปไตยในการตรากฎหมาย จำเป็นต้องมีบทบาทสำคัญคือเป็นองค์กรกลางในการดำเนินการสร้างและพัฒนากลไกวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมาย เพื่อปฏิรูปกฎหมาย

ให้สอดคล้องกับหลักการตามมาตรา 77 และมาตรา 258 ค. ด้านกฎหมาย (1) ในหมวด 6 การปฏิรูปประเทศ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 เพื่อให้การที่รัฐจะตรากฎหมายขึ้นมาใช้บังคับ หรือการแก้ไขปรับปรุงกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่แล้วนั้น จะต้องผ่านการวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมาย (RIA) มาอย่างดีแล้ว ซึ่งจะเป็นผลดีต่อการพัฒนาและการปฏิรูปประเทศในทุกด้าน ดังนั้น จึงมีความจำเป็นต้อง ดำเนินการวิจัยว่ารัฐสภาจะเข้ามามีบทบาทหลักในการสร้างและพัฒนากลไกการวิเคราะห์ผลกระทบของ กฎหมาย เพื่อปฏิรูปกฎหมายให้ทุกหน่วยงานที่เสนอร่างกฎหมายดังกล่าวได้ใช้เป็นบรรทัดฐานและมาตรฐาน เดียวกันได้อย่างไร และจำเป็นต้องมีการออกกฎหมายกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์และวิธีการจัดทำ รายงานวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมาย (RIA) รวมทั้งการจัดตั้งองค์กรที่เป็นอิสระในการปฏิบัติหน้าที่เป็น ผู้ประเมินและผู้ตรวจสอบคุณภาพของรายงานวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน และสอดคล้องกับมาตรฐานสากลอันเป็นที่น่าเชื่อถือได้ ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาสร้างกลไกการจัดทำรายงาน ประเมินผลการวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ที่เสนอเข้าสู่การพิจารณาของรัฐสภาที่มีมาตรฐาน คุณภาพอันเป็นที่เชื่อถือได้ และป้องกันมิให้เกิดปัญหาเรื่องนี้อาจเกิดความล่าช้าในกระบวนการตรากฎหมาย ของรัฐสภาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาประวัติพัฒนาการแนวความคิดและหลักพื้นฐานของการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (Regulatory Impact Assessment: RIA) ในต่างประเทศและประเทศไทย
2. ศึกษาเปรียบเทียบกลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ในกลุ่มประเทศและ นอกกลุ่มประเทศสมาชิกองค์การความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD) กับประเทศไทย
3. วิเคราะห์แนวทางกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการของกลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมาย การจัดทำและการตรวจสอบคุณภาพของรายงานวิเคราะห์การประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) พร้อมกับการ ศึกษาศักยภาพการดำเนินงานที่เกี่ยวเนื่องกับการดำเนินงานตามมาตรา 77 ของภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง
4. วิเคราะห์บทบาทของรัฐสภาในการพัฒนารูปแบบการประเมินผลกระทบของกฎหมายในส่วน ที่เป็นของรัฐสภาเพื่อปฏิรูปกฎหมายให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77, มาตรา 258 ค. (1) และมาตราอื่นที่เกี่ยวข้อง
5. เสนอแนะแนวทางพัฒนาในการสร้างรูปแบบการประเมินผลกระทบของกฎหมายในส่วนที่เป็น ของรัฐสภาที่เสนอร่างโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และโดยประชาชนเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายให้สอดคล้องกับ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77, มาตรา 258 ค. (1) และมาตราอื่นที่เกี่ยวข้อง

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยได้ใช้ระเบียบวิธีการวิจัย เอกสาร (Documentary Research) การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) และการศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารวรรณกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับ การพัฒนากลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (Regulatory Impact Assessment: RIA) ของประเทศไทย และต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศสมาชิกองค์การ OECD ประเทศในภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิก และประชาคม

อาเซียน ได้แก่ สหรัฐอเมริกา อังกฤษ เยอรมนี โปแลนด์ ออสเตรเลีย (รัฐนิวเซาท์เวลส์) นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น และมาเลเซีย และศึกษาจากเอกสารรายงานการศึกษาวิจัย วิทยานิพนธ์ สารนิพนธ์ ตำรากฎหมาย บทความวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เอกสารข้อมูลและรายงานการประชุมที่เกี่ยวข้อง โดยมีประชากรเป้าหมายและกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 35 คน โดยแบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้

1. กลุ่มบุคคลฝ่ายนิติบัญญัติของรัฐสภาจากคณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ อดีตสมาชิกรัฐสภาที่เกี่ยวข้อง เลขาธิการสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรหรือผู้แทน เลขาธิการสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาหรือผู้แทน เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานร่างกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับมาตรา 77 ของสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร และสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา

2. กลุ่มบุคคลฝ่ายบริหารของรัฐบาลจากสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี สำนักงานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา องค์กรอิสระตามรัฐธรรมนูญ และองค์การรัฐวิสาหกิจหรือองค์การมหาชน

3. กลุ่มบุคคลฝ่ายตุลาการของศาล จากสำนักงานศาลรัฐธรรมนูญ สำนักงานศาลยุติธรรม สำนักงานศาลชำนาญพิเศษ และสำนักงานศาลปกครอง

4. กลุ่มบุคคลภาคเอกชนและภาคประชาชนจากหอการค้าไทย สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย สมาคมธนาคารไทย และสภาการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

5. กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิภาควิชาการทางนิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และเศรษฐศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยของรัฐและเอกชน รวมทั้งสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) รวมทั้งการประชุมสัมมนาวิชาการระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่อผลการวิจัยตามกระบวนการและขั้นตอนของการเก็บรวบรวมข้อมูล และทำการตรวจสอบแหล่งข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) รวมทั้งสิ้น 5 กลุ่ม และนำข้อมูลทั้งหมดมาทำการวิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยพร้อมนำเสนอในภาพรวม ดังนี้

1. ประวัติพัฒนาการกลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมายในรัฐสภาต่างประเทศ

องค์การ OECD (Organization for Economic Co-operation and Development) เป็นองค์การความร่วมมือเศรษฐกิจระหว่างประเทศซึ่งทำหน้าที่เป็นองค์กรหลักทำคลอดกลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) โดยมีการพัฒนาปรับปรุงกรอบหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนของกระบวนการจัดทำประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ในประเทศสมาชิก OECD และสหภาพยุโรป (EU) ดังนั้น OECD จึงได้รับรองและพัฒนาพิมพ์เขียว (blueprints) ที่เป็นต้นแบบการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA Models) ให้ประเทศสมาชิกใช้พัฒนาทั่วโลก (RIA) ให้เป็นสถาบันที่เชื่อถือได้เพื่อการปฏิรูปกฎหมาย ประเทศสมาชิกได้ใช้กลไก (RIA) เพื่อกำหนดให้รัฐบาลมีบทบาทพัฒนากฎหมายที่ดี (better regulation) และรัฐสภามีบทบาทในการพัฒนาการตรากฎหมายหรือกระบวนการนิติบัญญัติที่ดี (better legislation) ซึ่งนำไปสู่การปฏิรูปกฎหมายรวมทั้งกระบวนการนิติบัญญัติและกระบวนการยุติธรรมได้สำเร็จในที่สุด ซึ่งประเทศที่ไม่เป็นสมาชิก OECD โดยเฉพาะประเทศไทยอาจนำมาประยุกต์ใช้เป็นต้นแบบในการพัฒนาการประเมินผลกระทบของกฎหมายของรัฐบาลและรัฐสภาที่เหมาะสมกับบริบทประเทศไทยได้

2. บทบาทรัฐสภาของประเทศสมาชิก OECD และ European Union (EU) ในการประเมินผลกระทบของกฎหมาย

องค์การ OECD ประสบความสำเร็จในการพัฒนาโลก (RIA) ให้เป็นสถาบันที่น่าเชื่อถือได้โดยส่งเสริมให้รัฐสภาในกลุ่มประเทศ OECD และสหภาพยุโรปมีบทบาทในการนำกลไก (RIA) ไปใช้พัฒนาปรับปรุงคุณภาพของกฎหมาย ลดภาระของการบริหารกฎหมายและกระบวนการนิติบัญญัติ ทำให้นโยบายและกลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) มีประสิทธิภาพและความโปร่งใสมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ประเพณีการปกครองและการบริหารประเทศของแต่ละประเทศนั้นมีความแตกต่างกัน ดังนั้น บทบาทของรัฐสภาในการพัฒนาการประเมินผลกระทบของกฎหมายจึงแตกต่างกันในกระบวนการพัฒนาโลก RIA ให้เป็นสถาบัน (Institutionalization process of RIA) ที่เป็นอิสระ น่าเชื่อถือ และมีความโปร่งใสที่แตกต่างกัน คือ

1) บทบาทรัฐสภาในการจัดทำประเมินผลกระทบของกฎหมาย คณะรัฐมนตรีว่าด้วยนโยบายด้านกฎหมายและธรรมาภิบาลขององค์กร OECD ได้มีมติที่ชัดเจน กล่าวคือ “การประกันคุณภาพที่แน่นอนของโครงสร้างกฎหมายเป็นบทบาทที่มีพลังพลวัตและถาวรของรัฐบาลและรัฐสภา” รัฐสภาในฐานะสถาบันการเมืองจึงถือเป็นโอกาสในการตรวจสอบผลกระทบของกฎหมายและควบคุมการปฏิบัติงานของรัฐบาลตามกฎหมายที่ออกโดยรัฐสภาได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

2) บทบาทของรัฐสภาในการตรวจสอบการประเมินผลกระทบของกฎหมาย กลไกของรัฐสภาที่นำมาใช้เพื่อฝ่ายนิติบัญญัติมีบทบาทและหน้าที่ในการควบคุมและตรวจสอบการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ที่เข้าสู่กระบวนการนิติบัญญัตินั้นแตกต่างกันไปตามบริบทรัฐสภาของแต่ละประเทศสมาชิก OECD

3. ตารางเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ของรัฐบาลและรัฐสภาในการประเมินผลกระทบของกฎหมาย

ประเทศ	บทบาทและหน้าที่ของรัฐบาล	บทบาทและหน้าที่ของรัฐสภา
1. สหรัฐอเมริกา	รัฐบาลไม่มีบทบาทและหน้าที่เสนอร่างกฎหมายต่อรัฐสภา (หลักแบ่งแยกอำนาจเด็ดขาด) ฝ่ายบริการจึงไม่มีบทบาทในการทำ (RIA)	สภาองเกรสมิบทบาทและหน้าที่สำคัญโดยตรงในการทำ (RIA) ของร่างกฎหมายที่เสนอโดยสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา
2. อังกฤษ	หน่วยงานรัฐบาลที่เสนอร่างกฎหมายมีหน้าที่ทำ (RIA) ส่งให้ Cabinet Office Regulation Impact Unit (RIU) สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรีตรวจสอบคุณภาพของรายงาน (RIA) แล้วจึงจะเสนอร่างกฎหมายให้รัฐสภาพิจารณาออกกฎหมายนั้นได้	สภาขุนนาง (House of Lord) ไม่มีอำนาจเสนอร่างกฎหมาย แต่สภาสามัญ (House of Common) มีอำนาจหน้าที่ในการทำ (RIA) ร่างกฎหมายที่เสนอให้รัฐสภาพิจารณาในการตรากฎหมาย
3. เยอรมนี	หน่วยงานของรัฐบาลที่เสนอร่างกฎหมายมีหน้าที่ในการทำ (RIA) แล้วจึงส่งให้กระทรวงมหาดไทยและกระทรวงยุติธรรมตรวจสอบคุณภาพของรายงาน (RIA) ก่อนเสนอร่างกฎหมายนั้นเข้าสู่รัฐสภาสหพันธ์	ฝ่ายบริหารโดยรัฐมนตรีสหพันธ์และหน่วยงานที่เสนอร่างกฎหมายมีหน้าที่จัดทำ (RIA) เป็นอย่างดีแล้วรัฐสภาสหพันธ์จึงแทบไม่มีบทบาทในการทำรายงาน (RIA) แต่มีหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพรายงาน (RIA)

ประเทศ	บทบาทและหน้าที่ของรัฐบาล	บทบาทและหน้าที่ของรัฐสภา
4. โปแลนด์	หน่วยงานที่เสนอร่างกฎหมายจัดทำ (RIA) แล้วจึงส่งรายงาน (RIA) ให้กระทรวงเศรษฐกิจ (Ministry of Economy) ตรวจสอบคุณภาพรายงาน (RIA)	รัฐสภาของโปแลนด์ยังไม่มีกลไกหรือหน่วยงานในการทำหน้าที่หรือมีบทบาทในการจัดทำ (RIA)
5. ออสเตรเลีย (รัฐนิวเซาท์เวลส์)	หน่วยงานของรัฐบาลที่เสนอร่างกฎหมายมีหน้าที่ทำ (RIA) แล้วส่งรายงาน (RIA) ให้ MPC และ NDPC ตรวจสอบคุณภาพของรายงาน (RIA) ก่อน แล้วส่งให้รัฐสภาพิจารณา ร่างกฎหมายพร้อมรายงาน (RIA)	คณะกรรมการการทบทวนกฎหมาย (Legislative Review Committee: LDC) ของรัฐสภามีบทบาทและหน้าที่ประเมินรายงาน RIS ของร่างกฎหมาย
6. นิวซีแลนด์	หน่วยงานของรัฐบาลที่เสนอร่างกฎหมายมีหน้าที่ทำ (RIA) แล้วส่งรายงาน RIS, BRS จะให้สำนักงานกฎหมายที่ดี (BRO) ตรวจสอบรายงาน RIS, BRS	รัฐสภายังไม่มีกลไกหรือหน่วยงานในการทำหน้าที่หรือมีบทบาทในการทำ (RIA)
7. ญี่ปุ่น	หน่วยงานของรัฐบาลที่เสนอร่างกฎหมายมีหน้าที่จัดทำ (RIA) แล้วส่ง Ministry of Internet Affairs and Communications ตรวจสอบคุณภาพ (RIA)	รัฐสภายังไม่มีกลไกหรือหน่วยงานในการทำหน้าที่หรือมีบทบาทในการทำ (RIA)
8. มาเลเซีย	หน่วยงานของรัฐบาลส่งร่างกฎหมายให้ National Development Planning Committee (NDPC) เป็นผู้ทำ RIS แล้วส่งให้ Malaysia Productivity Corporation (MPC) ประเมินคุณภาพรายงาน RIS	รัฐสภายังไม่มีกลไกหรือหน่วยงานในการทำหน้าที่หรือมีบทบาทในการทำ (RIA)
9. ประเทศไทย	หน่วยงานของรัฐบาลที่เสนอร่างกฎหมายมีหน้าที่ทำ (RIA) แล้วส่งให้รัฐบาลพิจารณา โดยคณะกรรมการกฤษฎีกาจะเป็นผู้ทำการตรวจสอบคุณภาพของการทำรายงาน (RIA) ของหน่วยงานของรัฐบาล	รัฐสภายังไม่มีกลไกหรือหน่วยงานที่มีหน้าที่หรือมีบทบาทในการทำ (RIA) และตรวจสอบคุณภาพ (RIA) ของร่างกฎหมายที่เสนอโดยรัฐบาลหรือโดย ส.ส. และประชาชนเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย

4. กลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ตามพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562

ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 พระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็น “กฎหมายกลาง” ที่ออกมาเพื่อกำหนดกลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ตามเจตนารมณ์และหลักการ มาตรา 77

และมาตรา 258 ค. ด้านกฎหมาย (1) ของรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน ซึ่งได้กำหนดแนวทางหลักเกณฑ์ของกลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ไว้ 2 หลักเกณฑ์ สรุปสาระสำคัญได้ ดังนี้

1) หลักเกณฑ์การจัดทำและการเสนอร่างกฎหมาย จึงสมควรกำหนดให้มีหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมาย โดยกำหนดประเภทกฎหมาย ได้แก่ พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญ พระราชบัญญัติและประมวลกฎหมาย ในกรณีที่เป็นกฎหมาย มุ่งใช้บังคับเฉพาะที่มีผลให้เกิดภาวะและกระทบต่อสถานะของประชาชนเท่านั้น กำหนดให้มีระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและเครือข่ายเชื่อมโยงที่จัดทำขึ้น เพื่อเผยแพร่ข้อมูล (ระบบกลาง) การตรวจสอบความจำเป็นในการตรากฎหมาย กำหนดให้การจัดทำร่างกฎหมาย หน่วยงานของรัฐต้องมีเหตุผลความจำเป็น มีข้อมูลและหลักฐานประกอบที่ชัดเจน มีการรับฟังความคิดเห็นผู้เกี่ยวข้อง ตลอดจนนำผลการรับฟังไปใช้กับการวิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายด้วย

2) หลักเกณฑ์การประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย กำหนดให้มีการกำหนดเป้าหมายวิธีการในการประเมินผล ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบการกำกับดูแล ตลอดจนระยะเวลาดังกล่าว และการเข้าถึงบทบัญญัติของกฎหมาย กำหนดให้มีการเผยแพร่ข้อมูลเกี่ยวกับกฎหมายไว้ในระบบกลาง เพื่อให้ประชาชนเข้าถึงกฎหมายได้อย่างทั่วถึง และกำหนดข้อยกเว้นการไม่เปิดเผยข้อมูลบางประเภทไว้ด้วย การมีหลักเกณฑ์ที่จะช่วยให้กฎหมายที่ตราขึ้นมีคุณภาพสูงขึ้น ไม่เป็นภาระกับประชาชนเกิน สมควรมีการปรับปรุงหรือยกเลิกกฎหมายที่ล้าสมัยหรือไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบัน

ในหลักการแล้วรัฐบาลและรัฐสภาย่อมมีบทบาทสำคัญในการสร้างและพัฒนาสถาบันกลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) โดยการจัดตั้งและมอบหมายให้องค์กรอิสระ (Independent Bodies) ทำหน้าที่ดำเนินการจัดทำกรประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อลดปริมาณของกฎหมายให้น้อยลง แต่เพิ่มคุณภาพของกฎหมาย

5. วิเคราะห์บทเรียนในการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ของประเทศไทย

ก่อนการออกพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562 นั้น ประเทศไทยมีปัญหาคอขวดและข้อจำกัดในการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) สรุปได้ ดังนี้

1) การจัดทำรายงานวิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ของประเทศไทยมีเฉพาะในขั้นตอนที่มีการร่างกฎหมายออกมาแล้วเท่านั้น และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องของไทยมองว่า การจัดทำรายงาน (RIA) เป็นเพียงอุปสรรคที่ทำให้การตรากฎหมายนั้นล่าช้า รวมทั้งการทำรายงาน (RIA) ของประเทศไทยนั้นยังมีลักษณะเป็นการกากบาท (tick the box)

2) ยังจำกัดเฉพาะกฎหมายในลำดับพระราชบัญญัติเท่านั้น ในขณะที่ต่างประเทศจะเน้นกฎหมายลำดับรองและมาตรการของรัฐที่ไม่ใช่กฎหมาย อีกทั้งในการประเมินผลกระทบของกฎหมายหลักซึ่งเป็นกฎหมายสารบัญญัติที่มีเนื้อหาสาระค่อนข้างกว้าง จึงทำให้ไม่สามารถประเมินผลได้ผลเสียอย่างเป็นรูปธรรมได้

3) ประเทศไทยทั้งหน่วยงานของรัฐบาลและรัฐสภายังขาดการจัดทำ “คู่มือการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA)”

4) กระบวนการในการจัดทำรายงานการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ของประเทศไทย ยังขาดกลไกและกระบวนการรับฟังความคิดเห็นของประชาชนที่เป็นผู้มีส่วนได้เสียและสาธารณชนทั่วไป โดยยังไม่มีกฎหมายว่าด้วยการรับฟังความคิดเห็นสาธารณะ

5) ประเทศไทยยังขาดหน่วยงานกลางที่เป็นอิสระในการทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพของ รายงานการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA Statement) ทั้งในหน่วยงานของรัฐบาลและรัฐสภา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายจากการวิจัยครั้งนี้

1. รัฐสภาโดยเฉพาะสภาผู้แทนราษฎร ควรจะต้องมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนารูปแบบ การประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ของร่างกฎหมายที่เสนอร่างโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และ โดยประชาชนเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมาย โดยการสร้างกลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ที่เหมาะสมเฉพาะร่างกฎหมาย 2 ประเภทดังกล่าวที่เสนอเข้าสู่รัฐสภาโดยตรงและยังไม่ได้มีการทำ (RIA) โดยออกเป็นคำสั่งของรัฐสภาให้หน่วยงานภายในสำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎรที่กำลังจะพัฒนา “นักกฎหมายนิติบัญญัติ” ให้มีบทบาททำหน้าที่เป็นกลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมายของรัฐสภา โดยประสานความร่วมมือกับสำนักงานเลขาธิการวุฒิสภาและสถาบันพระปกเกล้า ซึ่งมีเครือข่ายนักวิจัยเป็น จำนวนมากมาช่วยสนับสนุนงานประเมินผลกระทบของกฎหมายในรัฐสภา เพื่อดำเนินการพัฒนารูปแบบ องค์กรในระยะยาวที่ทำหน้าที่คล้ายเป็น “หน่วยงานกฤษฎีการัฐสภา” ให้มีหน้าที่ทำการประเมินผลกระทบ ของกฎหมาย (RIA) ของรัฐสภา ส่วนร่างกฎหมายที่เสนอโดยรัฐบาลนั้น หน่วยงานที่เสนอร่างกฎหมายได้ทำ RIA มาแล้วก่อนเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาให้คณะกรรมการกฤษฎีกาเป็นผู้ตรวจสอบคุณภาพของรายงาน การประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ก่อนเสนอเข้าสู่รัฐสภา

2. ประเทศไทยควรจะต้องพัฒนาปรับปรุงเพิ่มเติมกลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมาย เพื่อให้การขับเคลื่อน (RIA) สู่การปฏิบัติมีประสิทธิภาพมากขึ้นโดยศึกษาและดำเนินการจัดตั้งหน่วยงานกลางที่เป็นอิสระ ในการกำกับดูแลการจัดทำ (RIA) เพื่อให้คำแนะนำปรึกษาและควบคุมคุณภาพของการทำ (RIA) และรายงานวิเคราะห์ประเมินผลกระทบของกฎหมายที่เสนอร่างโดยหน่วยงานของรัฐบาลที่เป็นฝ่ายบริหารใน ปัจจุบันนั้น ถึงแม้ว่ารัฐบาลได้มีสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาซึ่งมีหน้าที่ในการควบคุมคุณภาพมาตรฐาน ของการทำ (RIA) แต่ยังไม่ได้พัฒนาเครื่องมือและกลไกที่สนับสนุนการขับเคลื่อนกระบวนการจัดทำ (RIA) สู่การปฏิบัติที่มีคุณภาพได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเท่าที่ควร ในส่วนของหน่วยงานของรัฐสภานั้น จึงควรต้องเริ่มจากกระบวนการในการจัดทำรายงาน (RIA) ก่อนที่จะลงรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหาสาระของ กฎหมายที่จะมีผลกระทบ

3. รัฐบาลและรัฐสภาควรจะต้องดำเนินการจัดทำ “คู่มือการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA)” เพื่อกำหนดกลไกและกระบวนการจัดทำประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) และควรจะต้อง พัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) เพื่อดำเนินการ รับฟังความเห็นสาธารณะของผู้มีส่วนได้เสียและผู้ได้รับผลกระทบจากกฎหมาย

4. ประเทศไทยยังไม่มีกำหนดกฎระเบียบและหลักเกณฑ์ในการกลั่นกรองว่า กฎหมาย ประเภทไหนที่จะต้องจัดทำหรือไม่ต้องจัดทำการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ซึ่งการแบ่งระดับ และขอบเขตของ (RIA) ในต่างประเทศมี 2 รูปแบบ คือ 1) การทำการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA)

เฉพาะบางลำดับขั้นของกฎหมาย และ 2) การทำการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ทุกระดับขั้นของกฎหมาย แต่ความเข้มข้นในการจัดทำ (RIA) นั้นจะแตกต่างกันไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรจะมีการศึกษาวิจัยแนวทางและวิธีการเกี่ยวกับการจัดตั้ง “สำนักงานกฤษฎีกานิติบัญญัติของรัฐสภา” ในลักษณะที่เป็นองค์กร Parliamentary Special Entity
2. ควรจะมีการศึกษาวิจัยแนวทางและวิธีการเกี่ยวกับการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติหลักเกณฑ์การจัดทำร่างกฎหมายและการประเมินผลสัมฤทธิ์ของกฎหมาย พ.ศ. 2562

ความคิดเห็นของผู้เรียบเรียงบทความวิจัย

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 มาตรา 77 มีเจตนารมณ์ในการพัฒนากฎหมายและให้เกิดการปฏิรูปด้านกฎหมาย เพื่อมิให้รัฐออกกฎหมายมากเกินไปจนเกิดความจำเป็นที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน หรือความไม่คุ้มค่ากับภาระที่อาจจะเกิดขึ้น โดยเฉพาะสาระที่สำคัญ กล่าวคือ ก่อนการตรากฎหมายทุกฉบับ รัฐพึงจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นจากกฎหมายอย่างรอบด้านและเป็นระบบ และเปิดเผยผลการรับฟังความคิดเห็นและการวิเคราะห์นั้นต่อประชาชนและสามารถนำข้อมูลมาประกอบการพิจารณากระบวนการตรากฎหมายได้อย่างมีคุณภาพมากขึ้น

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการพัฒนาเพื่อยกระดับกลไกการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ให้มีมาตรฐานและมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น จึงถือเป็นสิ่งสำคัญในการพัฒนากฎหมายของไทยให้เป็นกฎหมายที่ดีและทันสมัยตามหลักสากล โดยภาครัฐบาลจะมีหน่วยงานเสนอร่างกฎหมายและมีสำนักงานกฤษฎีกาเป็นผู้ทำ (RIA) ร่างกฎหมายของรัฐบาลก่อนเสนอเข้าสู่สภา ขณะที่รัฐสภาย่อมมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ดังนั้น รัฐสภาจะต้องมีบทบาทที่สำคัญในการพัฒนาการประเมินผลกระทบของกฎหมาย (RIA) ที่เหมาะสมกับการจัดทำ (RIA) ของร่างกฎหมายที่เสนอโดยสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (ส.ส.) และโดยประชาชนที่มีสิทธิเข้าชื่อเสนอร่างกฎหมายเข้าสู่รัฐสภาโดยตรงเพื่อขับเคลื่อนกระบวนการของการจัดทำ (RIA) สู่การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ และก่อให้เกิดสัมฤทธิ์ผลให้มากขึ้นต่อไป ซึ่งจะต้องมีการจัดให้มีการรับฟังความคิดเห็นอย่างถ้วนทั่วทั้งผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและผู้ที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างความมั่นใจต่อกฎหมายที่จะพิจารณาว่าเป็นกฎหมายที่เหมาะสมและดีที่สุดแล้ว

บรรณานุกรม

ธีรวัฒน์ วงศาสุวรรณ. (2561). ผลกระทบของมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

พุทธศักราช 2560. สืบค้น 30 ตุลาคม 2563 จาก http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/8428p/%E0%B8%A3%E0%B8%A7%E0%B8%A1.pdf

สุรพล ศรีวิทยา. (2562). บทบาทของรัฐสภาในการพัฒนาการประเมินผลกระทบของกฎหมายเพื่อปฏิรูปกฎหมายให้สอดคล้องกับหลักการตามมาตรา 77 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

ภาพอ้างอิง

กล้า สมุทวณิช. (15 สิงหาคม 2561). รัฐธรรมนูญมาตรา 77 กติกาว่าด้วยกติกา และคนที่ไม่ต้องเล่น
ตามนั้นก็ได้. สืบค้น 23 กรกฎาคม 2564 จาก

https://www.matichon.co.th/columnists/news_1084129

บทความที่น่าสนใจ

การประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในยุควิถีชีวิตใหม่

เรียบเรียงโดย บุชิตา ไวทยานนท์

Source: Online meeting of the CDMSI Bureau, by Council of Europe, 2020, Retrived from <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/-/online-meeting-of-the-cdmsi-bureau>

ปัจจุบันได้มีการเร่งพัฒนาระบบการสื่อสารไร้สายความเร็วสูงและการเชื่อมต่อที่มีความเสถียรและตอบสนองไว โดยความเร็ว 5G นั้นสูงถึง 20 เท่าเมื่อเทียบกับระบบ 4G และจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ทั่วโลก จึงทำให้วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนไปและส่งผลกระทบต่อทั้งภาครัฐและภาคเอกชน จึงทำให้ระบบเทคโนโลยีดิจิทัลก้าวเข้ามามีบทบาทอย่างมาก และเป็นตัวเร่งการพัฒนาระบบเทคโนโลยี 5G เพื่อให้ทุกคนปรับตัวเข้าสู่ยุคดิจิทัล (Digital Transformation) และมีส่วนสำคัญอย่างมากในการรักษาผู้ป่วยโควิด 19 ที่มีอาการไม่หนักและรักษาตัวที่บ้าน (Home Isolation) โดยแพทย์จะประเมินอาการผู้ป่วยผ่านระบบ telemed ซึ่งเป็นการนำเทคโนโลยีที่สามารถพูดคุยตอบโต้กันได้แบบ Real-time เช่นเดียวกันกับการสื่อสารผ่านระบบออนไลน์ โดยการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 ในประเทศไทยที่มีมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปลายปี 2562 จนถึงปัจจุบันเกิดการระบาดระลอกที่ 4 จากโควิดกลายพันธุ์จนเกิดเป็นเชื้อผสม (Mixed infection) ระหว่างสายพันธุ์อัลฟาและเดลตา ซึ่งเป็นการระบาดที่มีความรุนแรงและขยายวงกว้างในเวลารวดเร็วมากกว่าสายพันธุ์อื่น ส่งผลให้มียอดผู้ติดเชื้อโรคโควิด 19 ในประเทศไทยมีจำนวนสูงมากขึ้น และส่งผลต่อผู้คนจำนวนมากที่จะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานในหน่วยงานหรือสถานประกอบการเป็นการทำงานจากที่บ้าน (Work From Home) เพิ่มมากขึ้น ทั้งหน่วยงานของภาครัฐและภาคเอกชน เพื่อความปลอดภัยจากการติดเชื้อไวรัสดังกล่าว เนื่องจากการทำงานที่บ้านเป็นหนึ่งในมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม (Social Distancing) ในช่วงของการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 และเป็นการจำกัด

การติดต่อและการสัมผัสระหว่างคน ซึ่งจะช่วยลดอัตราการแพร่เชื้อโรคได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงที่ยังไม่มียารักษาโรค อย่างไรก็ตาม จากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ที่รุนแรงดังกล่าว ทำให้มีการนำระบบเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการทำงานมากขึ้น โดยเฉพาะในการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-Meeting) ซึ่งกลายเป็น “วิถีชีวิตใหม่ (New Normal)” จากเดิมที่เคยคิดว่าระบบเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเรื่องของคนรุ่นใหม่ แต่กลับพบว่าในวัยผู้ใหญ่ก็มีความสามารถในการใช้เครื่องมือในการประชุมเป็นอย่างดี ทำให้การทำงานที่ต้องมีการประชุมสำคัญต่าง ๆ ไม่ต้องหยุดชะงัก และสามารถเปลี่ยนการประชุมจากรูปแบบเดิมมาเป็นการประชุมแบบออนไลน์ในเรื่องสำคัญ เช่น การอนุมัติงบประมาณ การแต่งตั้งผู้บริหารหรือพนักงานต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ ที่ผ่านมามีการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-Meeting) จะมีผลทางกฎหมายต้องเป็นไปตามประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ 74/2557 เรื่อง การประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

ต่อมาเมื่อวันที่ 19 เมษายน 2564 รัฐบาลได้ออกพระราชกำหนดว่าด้วยการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 โดยยกเลิกประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติเดิม ซึ่งมีการแก้ไขเรื่องสำคัญที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการประชุมออนไลน์ เช่น องค์กรประชุม 1 ใน 3 ต้องอยู่ในที่เดียวกัน ทำให้ผู้ซึ่งต้องเข้าร่วมประชุมในสถานที่เดียวกันดังกล่าวมีความเสี่ยงที่จะติดโรคสูงอันไม่สอดคล้องกับการเว้นระยะห่างทางสังคม นอกจากนี้ หลักเกณฑ์เดิมที่มีอยู่ ยังได้กำหนดให้ผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมดต้องอยู่ในประเทศ ซึ่งไม่สอดคล้องกับสภาพการทำงานทั้งในภาครัฐและเอกชน รวมทั้งเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไป อันส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและความต่อเนื่องในการบริหารราชการแผ่นดิน ตลอดจนการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจของภาคเอกชนอย่างรุนแรง ดังจะเห็นได้จากการที่บริษัทต่าง ๆ ต้องเลื่อนประชุมใหญ่สามัญผู้ถือหุ้นออกไปโดยไม่มีกำหนด และภาคเอกชนมีความจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็วและฉับพลัน เพื่อตอบสนองต่อสภาพการณ์ทางเศรษฐกิจที่ชะลอตัวลงอย่างทันทีทันใด สถานการณ์ดังกล่าวจึงมีผลกระทบต่อความมั่นคงในทางเศรษฐกิจของประเทศอย่างรุนแรง เป็นกรณีฉุกเฉินที่มีความจำเป็นรีบด่วนอันมิอาจหลีกเลี่ยงได้ในอันที่จะรักษาความมั่นคงทางเศรษฐกิจของประเทศ จึงได้มีการประกาศใช้กฎหมายการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-Meeting) ฉบับดังกล่าว รวมทั้งการประชุมต้องมีการเก็บข้อมูลจราจรอิเล็กทรอนิกส์ (Log File) และการจัดประชุมออนไลน์ต้องเตรียมการลงมติทั้งลับและไม่ลับไว้ด้วย

จากการประกาศพระราชกำหนดว่าด้วยการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 ทำให้การประชุมเป็นทางการของหน่วยราชการ การประชุมบอร์ดบริษัทต่าง ๆ หรือการประชุมที่จะมีผลผูกพันทางกฎหมายสามารถดำเนินการสะดวก ผู้เข้าประชุมทุกคนสามารถจะอยู่ที่ไหนก็ได้ และสามารถที่จะจัดการประชุมออนไลน์โดยใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่สามารถบันทึกการประชุมได้ง่ายขึ้น ซึ่งการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์สามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้

รูปแบบแรก คือ การประชุมที่กฎหมายกำหนดให้ต้องมีการประชุมและที่ต้องการผลในทางกฎหมายของที่ประชุม เช่น ในกรณีของบริษัทจำกัดและบริษัทมหาชนที่มีกฎหมายกำหนดให้ต้องมีการประชุมคณะกรรมการและการประชุมผู้ถือหุ้นเพื่อบริหารงานของบริษัทหรือการประชุมคณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการของหน่วยงานภาครัฐที่มีกฎหมายจัดตั้งคณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการนั้น ๆ และกฎหมายกำหนดให้คณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการต้องมีการประชุมเพื่อลงมติเรื่องต่าง ๆ ตามที่กฎหมายกำหนด และในกรณีของสมาคมที่กฎหมายกำหนด เช่น การประชุมคณะกรรมการ การประชุมใหญ่สมาชิก เป็นต้น

รูปแบบที่สอง คือ การประชุมทั่วไปที่กฎหมายไม่ได้กำหนดให้ต้องมีการประชุม จัดขึ้นเพื่อให้ผู้ร่วมประชุมแลกเปลี่ยน พูดคุย แจ้างข้อมูลข่าวสาร หรืออภิปรายในประเด็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการปฏิบัติงาน เช่น การประชุมรายเดือน หรือการประชุมเพื่อแจ้างข้อมูลหรือแจ้างข่าวสารประจำวัน เป็นต้น

การประชุมโดยการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-Meeting) ตามพระราชกำหนดว่าด้วยการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. การประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ คือ การประชุมที่กฎหมายบัญญัติให้ต้องมีการประชุมที่ได้กระทำผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้ร่วมประชุมมีได้อยู่ในสถานที่เดียวกันและสามารถประชุมปรึกษาหารือและแสดงความคิดเห็นระหว่างกันได้ผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์

2. ผู้เข้าร่วมประชุม คือ ประธานกรรมการ รองประธานกรรมการ กรรมการ อนุกรรมการ เลขานุการ และผู้ช่วยเลขานุการของคณะกรรมการ คณะอนุกรรมการ หรือคณะบุคคลอื่นตามที่กฎหมายกำหนด และรวมถึงผู้ซึ่งต้องชี้แจงแสดงความคิดเห็นต่อคณะกรรมการ

3. การบังคับใช้และผลทางกฎหมาย ใช้สำหรับการประชุมที่ต้องการผลตามกฎหมาย หรือกฎหมายกำหนดให้ต้องมีการประชุม เช่น การประชุมสามัญผู้ถือหุ้น หรือการประชุมของคณะกรรมการต่าง ๆ ใช้ได้ทั้งการประชุมของภาครัฐ และภาคเอกชน

4. ไม่ใช่บังคับกับการประชุมของสภาผู้แทนราษฎร วุฒิสภา และรัฐสภา การประชุมเพื่อจัดทำคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล การประชุมเพื่อดำเนินการตามกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างของส่วนราชการ ราชการส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ องค์การมหาชน และหน่วยงานอื่นของรัฐ และการประชุมอื่นหรือในเรื่องตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

5. การจัดประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (e-Meeting) ที่จะมีผลตามกฎหมายดังนี้ 1) ต้องจัดให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถแสดงตนก่อนร่วมประชุม 2) ต้องจัดให้ผู้ร่วมประชุมสามารถลงคะแนนได้ ทั้งแบบลงคะแนนโดยเปิดเผยและแบบลงคะแนนลับ 3) ต้องจัดทำรายงานการประชุมเป็นหนังสือ (สามารถจัดทำในรูปแบบข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้) 4) ต้องจัดให้มีการบันทึกเสียงหรือทั้งเสียงและภาพ แล้วแต่กรณี ของผู้ร่วมประชุมทุกคน ตลอดระยะเวลาที่ประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เว้นแต่เป็นการประชุมลับ 5) ต้องจัดเก็บข้อมูลจราจรอิเล็กทรอนิกส์ ของผู้ร่วมประชุมทุกคนไว้เป็นหลักฐาน และ 6) ต้องเป็นไปตามมาตรฐานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมกำหนด

ทั้งนี้ เพื่อให้การประชุมออนไลน์มีความมั่นคงปลอดภัยและลดความเสี่ยงของภัยคุกคามต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นได้ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้มีประกาศ เรื่อง มาตรฐานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 ที่ออกตามพระราชกำหนดว่าด้วยการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 กำหนดมาตรฐานสำหรับการประชุมออนไลน์ที่อย่างน้อยต้องประกอบด้วย 7 กระบวนการสำคัญ ดังนี้

1. ก่อนร่วมประชุม ผู้เข้าร่วมประชุมจะต้องแสดงตัวตนตามวิธีที่ผู้จัดประชุมกำหนด เช่น การแสดงตนด้วย Username และ Password หรืออาจให้ผู้ร่วมประชุมรายอื่น รับรองการแสดงตัวตนก็ได้

2. การประชุมต้องสื่อสารกันได้ด้วยเสียง หรือทั้งเสียงและภาพ โดยมีช่องสัญญาณเพียงพอ มีช่องทางสำรองหากเกิดเหตุขัดข้อง และรองรับการจัดการสิทธิผู้ร่วมประชุมได้

3. ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถเข้าถึงเอกสารประกอบการประชุมได้ ทั้งแบบกระดาษหรืออิเล็กทรอนิกส์ โดยผู้จัดประชุมแจ้งวิธีการเข้าถึงเอกสารหรือข้อมูลให้ผู้เข้าร่วมประชุมทราบ

4. รองรับการออกเสียงลงคะแนน โดยหากเป็นการลงคะแนนทั่วไป เปิดเผยได้ ต้องสามารถระบุตัวตนและเจตนาของผู้ออกเสียงลงคะแนนได้ แต่หากเป็นการออกเสียงลงคะแนนแบบลับ ไม่เปิดเผย ให้ทราบได้เฉพาะจำนวนของผู้ลงคะแนนและผลรวมของคะแนน โดยไม่ระบุตัวตนของผู้ลงคะแนน

5. มีการจัดเก็บข้อมูลหรือหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับการประชุม เช่น วิธีการแสดงตน จำนวนหรือรายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม วิธีการลงคะแนนและผลรวมคะแนน เหตุขัดข้องที่เกิดขึ้น ไฟล์บันทึกเสียง หรือทั้งเสียงและภาพการประชุม เว้นแต่ประชุมลับต้องไม่บันทึกเสียง หรือเสียงและภาพระหว่างการประชุมลับ

6. มีการเก็บข้อมูลจราจรอิเล็กทรอนิกส์หรือประวัติการใช้งานระบบ e-Meeting อย่างน้อย ต้องระบุตัวตนผู้ใช้งาน วันและเวลาของการประชุม โดยอิงเวลามาตรฐาน

7. มีช่องทางรองรับการแจ้งเหตุขัดข้องระหว่างการประชุม เพื่อรองรับการแก้ไขปัญหาระหว่างการประชุมให้กับผู้เข้าร่วมประชุม

อย่างไรก็ตาม เหตุขัดข้องที่เกิดขึ้น หากไม่กระทบต่อสาระสำคัญในการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ก็ไม่เป็นการทำให้การประชุมต้องเสียไป แต่ทั้งนี้ ผู้มีหน้าที่จัดการประชุมอาจกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหาเหตุขัดข้องและผลกระทบของเหตุขัดข้องตามความเหมาะสมของแต่ละหน่วยงานหรือองค์กรได้

ทั้งนี้ ปัจจุบันมาตรฐานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้มีประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง มาตรฐานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 เพื่อเป็นมาตรฐานในการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตามที่พระราชกำหนดว่าด้วยการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 กำหนด โดยในกรณีที่หน่วยงานใดมีการปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องกับการประชุมตามกฎหมายแตกต่างเป็นการเฉพาะแล้ว อาจเพิ่มเติมรายละเอียดที่แตกต่างนั้นได้ โดยคำนึงถึงมาตรฐานตามประกาศฉบับนี้ ซึ่งการตราพระราชกำหนดว่าด้วยการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 และประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง มาตรฐานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563 เพื่อรองรับให้การประชุมต่าง ๆ ที่มีกฎหมายบัญญัติให้ต้องประชุม สามารถทำการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ได้และมีผลใช้บังคับในทางกฎหมายด้วย ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบในเชิงบวกและเป็นการอำนวยความสะดวกให้กับทั้งภาครัฐและภาคเอกชนโดยการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มาใช้กับการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ดังนั้น ผู้จัดการประชุมจะต้องดำเนินการจัดหาระบบหรือซอฟต์แวร์ที่มีมาตรฐาน น่าเชื่อถือ และสามารถบันทึกข้อความไว้ในลักษณะที่ไม่สามารถแก้ไขหรือเปลี่ยนแปลงได้ในภายหลัง เพราะเจตนารมณ์ของกฎหมายฉบับดังกล่าวต้องการให้ข้อมูลที่อยู่ในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์มีความน่าเชื่อถือไม่แตกต่างจากกระดาษ จึงได้บัญญัติหลักการต่าง ๆ เพื่อป้องกันการเปลี่ยนแปลงของเอกสารในภายหลัง และรองรับการทำงานในช่วง Work From Home ตามมาตรการเว้นระยะห่างทางสังคม (social distancing) ทั้งของหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนสามารถนำไปปรับใช้ได้ตามความเหมาะสม เพื่อความปลอดภัยของบุคลากร พนักงาน และผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งเป็นการร่วมมือกับภาครัฐในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ต่อไป

บรรณานุกรม

กระทรวงสาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์. (2564). **กรมวิทย์ฯ เผยผลการเฝ้าระวังสายพันธุ์โควิด 19 และพบการติดเชื้อร่วม 2 สายพันธุ์ในผู้ป่วยคนเดียว**. สืบค้น 8 สิงหาคม 2564 จาก <https://www3.dmsc.moph.go.th/post-view/1203>

การประชุมออนไลน์ กำลังกลายเป็น ‘New Normal’. **กรุงเทพธุรกิจ**. (2563). สืบค้น 17 พฤษภาคม 2564 จาก <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/878762>

กลุ่มบริษัทซีดีจี. (2563). **5G ความหวังฝ่าวิกฤติโควิด-19 จุดเปลี่ยนแห่งการปฏิวัติองค์กรสู่ความอยู่รอด**. สืบค้น 8 สิงหาคม 2564 จาก <https://www.cdg.co.th/website/news-event/5g-ความหวังฝ่าวิกฤติโควิด/>

โครงการอินเทอร์เน็ตเพื่อกฎหมายประชาชน (iLaw). (2563). **โควิด-19 สู่ พ.ร.ก. ใหม่ ประชุมออนไลน์ต้องบันทึกภาพเสียง และเก็บ Log File**. สืบค้น 17 พฤษภาคม 2564 จาก ilaw.or.th/node/5634

“ประกาศกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม เรื่อง มาตรฐานการรักษาความมั่นคงปลอดภัยของการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563” (26 พฤษภาคม 2563). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 137 ตอนพิเศษ 122 ง, น. 24-30.

“พระราชกำหนดว่าด้วยการประชุมผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2563” (19 เมษายน 2563). **ราชกิจจานุเบกษา**, เล่ม 137 ตอนที่ 30 ก, น. 20-23.

โรช ไทยแลนด์. (2563). **Telemedicine ทางเลือกใหม่ในการหาหมอ มาแรงในยุคโควิด-19**. สืบค้น 8 สิงหาคม 2564 จาก <https://www.roche.co.th/th/disease-areas/telemedicine.html>

โรงพยาบาลรามคำแหง. (2564). **Home Isolation ผู้ป่วยโควิดแยกกักตัวอยู่บ้าน ต้องทำอะไร**. สืบค้น 8 สิงหาคม 2564 จาก https://www.ram-hosp.co.th/news_detail/1122

สภาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งประเทศไทย. (2563). **จัดประชุมออนไลน์อย่างไรให้มีผลทางกฎหมาย (e-Meeting Guideline By DCT)**. สืบค้น 22 พฤษภาคม 2564 จาก <https://www.dct.or.th/news/detail/58>

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2563). **e-Meeting กับข้อกำหนดที่กฎหมายรองรับ เพื่อการทำงานที่ต่อเนื่อง**. สืบค้น 17 พฤษภาคม 2564 จาก <https://gnews.apps.go.th/news?news=62136>

ภาพอ้างอิง

Council of Europe. (2020). **Online meeting of the CDMSI Bureau**. Retrived May 17, 2021, from <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/-/online-meeting-of-the-cdmsi-bureau>

รอบโลกวิจัย

การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Migration)

เรียบเรียงโดย วิลาลิณี ฉายรัตน์ตระกูล

Source: The story of migration is the story of humankind. By Re-imagining Migration, n.d., Retrieved from <https://reimaginingmigration.org/our-shared-experience/>

การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Migration) นับเป็นปรากฏการณ์ทางประชากรที่มีความสำคัญยิ่งในสังคมโลกาภิวัตน์ ทุกประเทศมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้กับการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ที่ข้ามพรมแดนของประชากร นอกจากนี้ ความเหลื่อมล้ำทางสังคมที่ขยายวงกว้างขึ้นยังเป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศมากขึ้น จะเห็นได้ว่า ประเทศพัฒนาแล้วดึงดูดให้ประชากรวัยแรงงานจากประเทศกำลังพัฒนาหรือยากจนให้เดินทางไปแสวงหาโอกาสที่ดีกว่าทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคม ก่อให้เกิดสถานการณ์ที่ประเทศหนึ่งได้ประโยชน์ แต่อีกประเทศหนึ่งเสียประโยชน์จากการเคลื่อนย้ายเชิงพื้นที่ของประชากร (ภัสสร ลิมานนท์, 2552, 4) การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศจึงเป็นปรากฏการณ์ที่สามารถเกิดขึ้นได้กับหลายประเทศทั่วโลก คอลัมน์รอบโลกวิจัยฉบับนี้ จึงขอนำเสนอบทความเรื่อง “การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Migration)” ตามลำดับเนื้อหา ดังต่อไปนี้

- 1) ความหมายของการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ
- 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ
- 3) ผลกระทบต่อประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง และ
- 4) กรณีศึกษาประเทศสิงคโปร์และประเทศญี่ปุ่น

การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ หมายถึง การย้ายถิ่นของประชากรจากประเทศที่มีค่าจ้างแรงงานต่ำไปทำงานตามสัญญาจ้างยังประเทศที่ให้ผลตอบแทนด้านค่าจ้างแรงงานสูงกว่า ซึ่งอาจเป็นการเคลื่อนย้ายของประชากรทุกระดับทักษะการประกอบอาชีพ โดยไม่จำกัดอยู่เพียงกลุ่มแรงงานเชี่ยวชาญ (Expert) และแรงงานฝีมือ (Skilled) เท่านั้น กล่าวคือ เป็นการเคลื่อนย้ายโดยสมัครใจ ไม่ใช่การลี้ภัย (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ, ม.ป.ป.) โดยสามารถจำแนกปัจจัยที่มีผลต่อการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศออกเป็น 2 ปัจจัย ได้แก่ ปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดัน (วรรณภา ก้องพลานนท์, 2558, 13-15 อ้างถึงใน เทียนฉาย กิระนันท์, 2538) ดังนี้

1) ปัจจัยดึงดูด มีสาเหตุมาจากประเทศปลายทางต้องการรับแรงงานต่างชาติเข้ามาทำงานในประเทศ อาทิ การขาดแคลนแรงงานไร้ฝีมือและแรงงานกึ่งฝีมือ เมื่อมีการย้ายถิ่นเข้าของแรงงานจากต่างประเทศจึงเป็นการช่วยลดความรุนแรงของปัญหาการขาดแคลนแรงงานลง ซึ่งประเทศที่รับแรงงานย้ายถิ่นเข้านี้สามารถกำหนดเงื่อนไข คุณสมบัติและระดับทักษะของแรงงานให้เหมาะสมกับความต้องการของประเทศตนได้ และการที่คนท้องถิ่นหันไปจ้างงานปฐมภูมิ เนื่องจากประเทศมีการพัฒนามากขึ้น ดังนั้น งานทุติยภูมิจึงไม่เป็นที่นิยมสำหรับคนท้องถิ่น ทำให้จำเป็นต้องหาแรงงานต่างชาติเข้าไปทำแทน โดยส่วนใหญ่จะเป็นงานประเภท 3D คือ สกปรก (Dirty) อันตราย (Dangerous) และยากลำบาก (Difficult)

2) ปัจจัยผลักดัน มีสาเหตุมาจากประเทศต้นทางของแรงงานที่ผลักดันให้แรงงานเหล่านี้เคลื่อนย้ายไปยังอีกประเทศหนึ่ง ได้แก่ (1) ปัจจัยทางเศรษฐกิจ คือ ความแตกต่างในลักษณะทางเศรษฐกิจที่สำคัญระหว่างประเทศที่มีการย้ายออกกับประเทศที่มีการย้ายเข้า เช่น รายได้ที่แท้จริง ค่าครองชีพ การมีงานทำ ฐานะความเป็นอยู่ เป็นต้น กล่าวคือ หากการเปรียบเทียบกับรายได้ที่แท้จริงกับประเทศที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจสูงกว่า ประชากรจะเห็นถึงการได้เปรียบเสียเปรียบในโอกาสทางเศรษฐกิจจากความแตกต่างในรายได้ที่แท้จริงระหว่างสองประเทศ จึงเป็นสาเหตุให้ประชากรย้ายถิ่นไปทำงานยังประเทศที่มีฐานะและโอกาสทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า นอกจากนี้ แรงผลักดันทางเศรษฐกิจที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ การมีงานทำ ซึ่งรวมถึงโอกาสในการมีงานทำ เพราะถ้าประเทศใดเกิดปัญหาทางเศรษฐกิจ จะส่งผลให้เกิดปัญหาการว่างงานอย่างรุนแรงภายในประเทศ และโอกาสในการมีงานทำก็น้อยลง ซึ่งมักเป็นแรงผลักดันสำคัญให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ (2) ปัจจัยทางประชากร คือ แรงกดดันทางประชากรภายในประเทศหนึ่ง ๆ เช่น ประชากรมีอัตราการเกิดสูง ทำให้มีอัตราการเพิ่มประชากรสูงโดยเฉพาะประชากรในวัยเด็ก ซึ่งจะส่งผลให้โอกาสที่จะมีการศึกษาในระดับสูง ๆ ลดลง และโอกาสในการมีงานทำก็ลดลงด้วย ซึ่งแรงกดดันจากการเพิ่มประชากรยังมีส่วนทำให้ค่าครองชีพสูงขึ้น เป็นผลให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและผลักดันให้ประชากรย้ายถิ่นไปสู่ประเทศที่มีโอกาสทางเศรษฐกิจดีกว่าโดยเปรียบเทียบ (3) ปัจจัยทางการศึกษา คือ ประชากรของประเทศด้อยพัฒนามักจะย้ายถิ่นไปยังประเทศที่พัฒนามากกว่า เพราะการศึกษาในประเทศที่พัฒนานั้นมีความก้าวหน้าทางด้านวิทยาการและเทคโนโลยีซึ่งรองรับด้วยการศึกษาและฝึกอบรมในระดับสูง และมักจะควบคู่ไปกับเสรีภาพทางการศึกษา แต่ในประเทศด้อยพัฒนาไม่มีบริการเหล่านี้ซึ่งทำให้เสรีภาพทางการศึกษาส่วนหนึ่งถูกลิดรอนไปโดยข้อจำกัดของอุปทานของบริการทางการศึกษาที่มีอยู่ไม่เพียงพอ ประชากรในประเทศด้อยพัฒนาจึงย้ายถิ่นระหว่างประเทศเพื่อแสวงหาโอกาสทางการศึกษาในระดับสูงและที่มีคุณภาพดีกว่าโดยเปรียบเทียบ และ (4) ปัจจัยกฎหมายและการเมือง เช่น ความแตกต่างในลัทธิและอุดมการณ์ทางการเมืองภายในประเทศ นโยบายทางการเมือง ความสัมพันธ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ เป็นต้น ซึ่งต่างก็มีผลกระทบต่อ การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ

ปัจจุบันสภาวะการณ์การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศเกิดขึ้นในทุกภูมิภาคและทุกทวีปทั่วโลก เป็นปรากฏการณ์ที่ส่งผลกระทบต่อทั้งทางบวกและทางลบต่อประเทศต้นทางและประเทศปลายทางอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ม.ป.ป.) ดังนี้

1) ผลกระทบต่อประเทศต้นทาง หรือประเทศที่มีการย้ายถิ่นออก มี 3 ประการ คือ (1) ประเทศต้นทางมีอุปทานแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานไร้ฝีมือ (Unskilled Worker) ลดลง ส่งผลให้ช่วยลดปัญหาการว่างงานและทำให้ค่าจ้างแรงงานในประเทศมีระดับสูงขึ้น (2) แรงงานอพยพเคลื่อนย้ายจะส่งรายได้ส่วนหนึ่งกลับประเทศบ้านเกิดหรือประเทศต้นทาง ซึ่งเป็นการเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวและเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม และ (3) หากแรงงานที่อพยพเคลื่อนย้ายเป็นแรงงานฝีมือหรือทักษะระดับสูง (Skilled/Professional worker) และขาดแคลนอยู่ในประเทศนั้นก็เกิดปัญหาสมองไหล (Brain Drain) ซึ่งเป็นความสูญเสียทางเศรษฐกิจของประเทศต้นทางและโอกาสที่จะได้ใช้ประโยชน์จากแรงงานที่มีทักษะสูงมาใช้ในการพัฒนาประเทศ แต่ขณะเดียวกันก็ได้รับเงินส่งกลับจากแรงงานที่มีทักษะสูงกลับประเทศต้นทางจำนวนมากเช่นกัน

2) ผลกระทบต่อประเทศปลายทาง หรือประเทศที่มีการรับแรงงานเข้า มี 2 ประการ คือ (1) การอพยพของแรงงานที่ไร้ฝีมือหรือไม่มีความเชี่ยวชาญ จะส่งผลให้อัตราค่าจ้างแรงงานที่แท้จริงของแรงงานประเภทนี้ลดลงหรือไม่เพิ่มขึ้น ซึ่งนับเป็นประโยชน์ต่อการผลิตในประเทศปลายทางที่ขาดแคลนแรงงานประเภทนี้อยู่ และ (2) การอพยพของแรงงานไร้ฝีมือจำนวนมากทำให้ประเทศผู้รับแรงงานต้องประสบปัญหาต้นทุนทางสังคมที่เพิ่มขึ้นผ่านโครงการสังคมต่าง ๆ เช่น การศึกษา การสาธารณสุข เป็นต้น รวมทั้งมีผลกระทบต่อปัญหาสภาพแวดล้อมและสังคมที่เกิดขึ้นจากการกระทำของแรงงานต่างชาติเหล่านี้

อย่างไรก็ตาม ผลกระทบในทางลบของการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศนั้น สามารถควบคุมได้โดยการบริหารจัดการของภาครัฐ ดังจะเห็นได้จากกรณีศึกษาประเทศสิงคโปร์และประเทศญี่ปุ่น

ประเทศสิงคโปร์ มีนโยบายนำเข้าแรงงานระหว่างประเทศที่เข้มงวดและมีการจัดระเบียบแรงงานกลุ่มดังกล่าวให้ส่งเสริมอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ โดยอาศัยเครื่องมือที่ทำให้ต้นทุนการจ้างแรงงานระหว่างประเทศสูงขึ้น เช่น ค่าธรรมเนียมการจ้างแรงงานระหว่างประเทศและเงินประกันที่มีการจัดเก็บเท่ากับค่าใช้จ่ายในการเดินทางกลับประเทศต้นทาง การกำหนดให้นายจ้างจัดหาหรือออกค่าที่พักสำหรับแรงงานระหว่างประเทศเพื่อลดภาระต้นทุนทางสังคม การไม่อนุญาตให้แรงงานระหว่างประเทศประเภทแรงงานไร้ฝีมือนำผู้ติดตามเข้ามาอยู่อาศัยด้วย การหมุนเวียนแรงงานไร้ฝีมือโดยจำกัดระยะเวลาการจ้างงาน เชื้อชาติ และเพศที่เข้าทำงานในบางอุตสาหกรรม เป็นต้น นโยบายข้างต้นทำให้สิงคโปร์ประสบความสำเร็จในการควบคุมและลดจำนวนแรงงานระหว่างประเทศผิดกฎหมาย โดยในปี 2559 สิงคโปร์มีแรงงานผิดกฎหมายเพียงร้อยละ 2 เท่านั้น (สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการการค้าและการพัฒนา, 2559)

ประเทศญี่ปุ่น ปี 2562 มีการออกกฎหมายเพื่อเพิ่มจำนวนแรงงานระหว่างประเทศ โดยรัฐบาลจะให้วีซ่าประเภทแรงงานที่มีทักษะที่กำหนด ซึ่งแบ่งเป็น 2 ประเภท คือ (1) ทักษะที่กำหนดสำหรับแรงงานระหว่างประเทศทักษะน้อย ให้สามารถทำงานในญี่ปุ่นได้ไม่เกิน 5 ปี แต่ไม่สามารถนำครอบครัวไปอยู่ด้วยโดยทำงานได้ 14 ประเภทงานที่กำหนด รวมทั้งงานเกษตรกรรม ก่อสร้าง ต่อเรือ และพนักงานต้อนรับ และ (2) ทักษะที่กำหนดสำหรับแรงงานระหว่างประเทศทักษะฝีมือหรือทักษะวิชาชีพ ให้สามารถทำงานในญี่ปุ่นได้โดยไม่มีกำหนด นำครอบครัวไปอยู่ด้วยได้ และขอเปลี่ยนวีซ่าได้หลังหมดสัญญาจ้าง กฎหมายดังกล่าวจะส่งผลต่อ

การเพิ่มจำนวนแรงงานระหว่างประเทศประเภทกึ่งมีทักษะ (Semi-skilled labour) ที่ญี่ปุ่นขาดแคลน และจัดระเบียบแรงงานระหว่างประเทศที่จะเข้ามาทำงานในญี่ปุ่น (สรารุช ไพฑูรย์พงษ์, 2563)

กล่าวโดยสรุป การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ (International Labour Migration) เป็นสภาวะการณ์ที่เกิดขึ้นทั่วโลก คู่ขนานกับการที่หลายประเทศเข้าสู่และกำลังเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) ประกอบกับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลและปัญญาประดิษฐ์ที่ก่อให้เกิดสภาวะการณ์เปลี่ยนแปลงที่เรียกว่า Digital Disruption ทำให้เกิดการย้ายถิ่นของแรงงานจากประเทศที่มีค่าจ้างแรงงานต่ำไปทำงานตามสัญญาจ้างยังประเทศที่ให้ผลตอบแทนด้านค่าจ้างแรงงานสูงกว่าบนพื้นฐานของปัจจัยดึงดูดและปัจจัยผลักดัน ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบต่อประเทศต้นทางและประเทศปลายทาง อย่างไรก็ตาม ภาครัฐของแต่ละประเทศสามารถกำหนดนโยบายและมาตรการเกี่ยวกับแรงงานระหว่างประเทศที่เอื้อประโยชน์ต่ออัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในภาพรวมได้ จากกรณีศึกษาของสิงคโปร์และญี่ปุ่นที่มีการออกนโยบายและกฎหมายที่ควบคุมแรงงานประเภทไร้ฝีมือ โดยอาศัยเครื่องมือที่ทำให้ต้นทุนการจ้างแรงงานสูงขึ้น เพื่อลดการระดมทุนทางสังคมและการแบ่งประเภทแรงงาน และสิทธิประโยชน์ที่แรงงานแต่ละประเภทจะได้รับ อนึ่ง การเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศนั้น เป็นส่วนหนึ่งในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจระดับประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับโลกที่ไม่อาจปฏิเสธได้ ดังนั้น การปรับกระบวนการทัศน์และสร้างความตระหนักรู้เรื่องการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศเพื่อนำไปสู่การพัฒนาทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนจึงควรได้รับการพิจารณาทั้งในแง่ของโอกาสและความท้าทายควบคู่กันไป

บรรณานุกรม

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ. (ม.ป.ป.). **หลักทฤษฎีและแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับแรงงานต่างด้าว**. สืบค้น 16 สิงหาคม 2564 จาก http://www.dsdw2016.dsdw.go.th/doc_pr/ndc_2560-2561/PDF/8582st/5.%E0%B8%9A%E0%B8%97%E0%B8%97%E0%B8%B5%E0%B9%88%202.pdf
- คณะกรรมการเฉพาะเรื่องแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการย้ายถิ่นของประเทศไทย. (2562). **การย้ายถิ่นของประเทศไทย ฉบับปี 2562**. กรุงเทพฯ: ผู้แต่ง.
- ภัสสร ลิมานนท์. (กันยายน 2552). แรงงานย้ายถิ่นข้ามชาติ: ปัญหาของใคร?. **วารสารประชากรศาสตร์**, 25(2), 1-4.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา. (ม.ป.ป.). **ผลกระทบของการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศ**. สืบค้น 1 มิถุนายน 2564 จาก [https://www.stou.ac.th/study/services/sec/60340\(2\)/move2.html](https://www.stou.ac.th/study/services/sec/60340(2)/move2.html)
- วรรณภา ก้องพลานนท์. (2558). **สภาพปัญหาและการปรับตัวของแรงงานไทยย้ายถิ่น รัฐปีนัง ประเทศมาเลเซีย**. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สถาบันระหว่างประเทศเพื่อการค้าและการพัฒนา. (2559). **รายงานการศึกษาวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง แรงงานข้ามชาติ**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สรารุช ไพฑูรย์พงษ์. (2563). **การขาดแคลนแรงงานในประเทศญี่ปุ่น**. สืบค้น 16 สิงหาคม 2564 จาก <https://tdri.or.th/2020/02/japan-labor-issues/>

อุษามาศ เสียมภักดี. (ม.ป.ป.). การย้ายถิ่นระหว่างประเทศ พัฒนาการและแนวคิด. สืบค้น 1 มิถุนายน 2564 จาก <https://www.stou.ac.th/Schoolnew/polsci/UploadedFile/82227-3.pdf>

ภาพอ้างอิง

Re-imagining Migration. (n.d.). **The story of migration is the story of humankind.** Retrieved June 8, 2021 from <https://reimaginingmigration.org/our-shared-experience/>